

TARTU ÜLIKOOL

Euroopa kolledž

Magistritöö

Liis Kuusk

**Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsioon ühises julgeoleku- ja
kaitsepoliitikas osalevate riikide näitel**

Juhendaja: Ramon Loik, MA

Kaasjuhendaja: Mihkel Solvak, PhD

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Kaitsmine toimub mai.2015. aastal kell Lossi 36 auditooriumis 103.

Ametlik oponent: Raul Toomla (PhD), TÜ riigiteaduste instituudi rahvusvaheliste suhete lektor

Lühikokkuvõte

Selleks et seista silmitsi ja ennetada julgeolekuohte ning kaitsta Euroopa huvisfääri, on oluline Euroopa Liidu ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (CSDP) eesmärgipärane toimimine ja vajadusel kiire rakendamine. Sellest tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks välja selgitada Euroopa Liidu julgeolekuintegratsiooni peamised võimaldajad ja takistajad ehk tegurid, mis aitavad kaasa või pidurdavad julgeolekuintegratsiooni edasist arengut. Esmalt antakse töös ülevaade EL-i julgeolekuintegratsiooni arengust ning seejärel käsitletakse kolme peamist Euroopa integratsiooniteooriat - neofunktsionalismi, liberaalset valitsustevahelist teooriat ning konstruktivismi. Töö uurimiseesmärgi saavutamiseks viidi läbi 13 poolstruktureeritud ekspertintervjuud nii Eesti- kui ka välisekspertidega.

Analüüsi tulemusel selgus, et CSDP integratsiooni peamiseks takistajaks on selle valitsustevaheline iseloom, sest erinevate huvide ja ohutunnetuste tõttu ei suudeta kiiresti reageerida ning CSDP-d rakendada. Samas annab valitsustevaheline iseloom liikmesriikidele võimaluse oma huvide ja poliitikate realiseerimiseks ning otsuste mõjutamiseks. Peamisteks võimaldavateks teguriteks on ühiselt konstrueeritud väärtused, nagu moraal, eetika, humanitaarsus. Ühise visiooni, plaanide ja strateegiate puudumine tingib CSDP toimimise juhuslikult ning sõltuvuse üksikute liikmesriikide huvidest. CSDP eesmärgipäraseks toimimiseks on vajalik edasine koostöö ja koordinatsioon NATO ja CSDP vahel ning lahingugruppide rakendamine.

Sellest lähtuvalt tehakse töös järgmised ettepanekud CSDP eesmärgipäraseks toimimiseks: (1) sõjalise koostöö arendamine väiksemates poliitiliselt ja kultuuriselt sarnastest riikide liitudes; (2) teatud pädevuse delegeerimine EL-i institutsioonidele; (3) lahingugruppide rakendamine operatsioonidel ning nende kasutamise muutmine paindlikumaks; (4) EL-i alalise ümberpaigutatava operatsioonide peakorteri loomine; (5) varustuse ja väljaõppe ühtlustamine, et vähendada liikmesriikide operatsioonidel osalemise kulutusi; (6) liikmesriikide vahel kokkulepete sõlmimine ühistes visioonides, ohtudes ja meetmetes ning EL-i julgeolekustrateegia kaasajastamine.

SISUKORD

| | |
|--|----|
| LÜHENDITE LOETELU | 6 |
| SISSEJUHATUS | 7 |
| 1. AJALOOLINE JA TEOREETILINE ÜLEVAADE..... | 10 |
| 1.1. CSDP kujunemine Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsioonis | 10 |
| 1.1.1. Teise maailmasõja lõpust kuni 1990ndateni | 10 |
| 1.1.2. Külma sõja lõpust Lissaboni lepinguni | 13 |
| 1.1.3. Lissaboni lepingu järgsed muudatused | 17 |
| 1.2. Teoreetilised lähtekohad | 20 |
| 1.2.1. Neofunktsionalism | 20 |
| 1.2.2. Liberaalne valitsustevaheline teooria..... | 23 |
| 1.2.3. Konstruktivistlik lähenemine | 26 |
| 1.2.4. Niklas I. Novaky raamistik | 27 |
| 2. UURINGU METOODIKA JA TULEMUSED | 31 |
| 2.1. Metoodika | 31 |
| 2.1.1. Uurimismeetod ja metoodiline strateegia..... | 31 |
| 2.1.2. Andmekogumismeetod | 32 |
| 2.1.3. Intervjueeritavate valiku kriteeriumid ja valim..... | 33 |
| 2.1.4. Uurimuse käik, analüüs ja eetiline aspekt..... | 35 |
| 2.2. Euroopa Liidu julgeolekupoliitika võimaldajad ja takistjad | 36 |
| 2.2.1. Liikmesriikide huvid, hoiakud ja ohutunnetus ning huvide realiseerimine | 37 |
| 2.2.2. EL-i ühised eesmärgid ning väärtused ja missioonitunne | 40 |
| 2.2.3. NATO ja CSDP koosmõju | 42 |
| 2.2.4. Ressursside puudus ning CSDP debatis osalemine..... | 44 |
| 2.2.5. Lahingugrupid..... | 47 |
| 2.2.6. Liikmesriikide strateegiline plaan ja visioon | 48 |
| 2.2.7. Integratsiooni süvenemine ja CSDP tulevik | 50 |
| 2.3. Uuringust tulenevad järeldused ja ettepanekud..... | 53 |
| 2.3.1. Uuringust tulenevad järeldused..... | 53 |
| 2.3.2. Ettepanekud CSDP tulemuslikumaks toimimiseks | 58 |
| KOKKUVÕTE | 61 |
| KASUTATUD KIRJANDUS | 64 |

| | |
|---|----|
| LISAD..... | 71 |
| Niklas I. Novaky raamistik | 71 |
| Intervjueeritud ekspertide tabel..... | 73 |
| Poolstruktureeritud ekspertintervjuu küsimused | 74 |
| Semi-structured questions for the expert interviews | 76 |
| Ekspertintervjuude tulemuste karakteristikud..... | 78 |
| SUMMARY | 79 |

LÜHENDITE LOETELU

| | |
|---------|--|
| CFSP | <i>Common Foreign and Security Policy</i> (eesti keeles: ÜVJP - ühine välis- ja julgeolekupoliitika) |
| CSDP | <i>Common Security and Defence Policy</i> (eesti keeles: ÜJKP - ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Endise nimega ESDP - <i>European Security and Defence Policy</i>) |
| EEC | <i>European Economic Community</i> - Euroopa Majandusühendus |
| EC | <i>European Community</i> - Euroopa Ühendus |
| EDA | <i>European Defence Agency</i> - Euroopa Kaitseagentuur |
| EDC | <i>European Defence Community</i> - Euroopa Kaitseühendus |
| EPC | <i>European Political Cooperation</i> - Euroopa poliitiline koostöö |
| Euratom | <i>European Atomic Community</i> - Euroopa Aatomienergiaühendus |
| PSC | <i>Political and Security Committee</i> - Poliitika- ja julgeolekukomitee |
| SEA | <i>Single European Act</i> - ühtne Euroopa akt |
| WEU | <i>Western European Union</i> - Lääne-Euroopa Liit |
| WU | <i>Western Union</i> - Lääne Liit |

SISSEJUHATUS

Julgeolekuküsimused on olulised igale suveräänsele riigile ning nende kodanikele. Riigi julgeolek ja kaitsevõime sõltub enamasti sellest, milline on potentsiaalne oht, kui palju on riik valmis ja kui palju on võimalusi kaitsevaldkonda panustada. Üheks julgeoleku tagatiseks nähakse enda kaitsevõimete arendamist ehk riikide iseseisva riigikaitse arendamist ning teiseks koostööd liitlastega ja kaitseorganisatsioonidesse panustamist.

Euroopa julgeolekuolukord on viimastel aastatel tulenevalt arengutest Euroopas ja Euroopa huvifääris muutunud. Sündmused Ukrainas, terrorirünnak Pariisis, järjest suurenev põgenike vool, küberrünnakute kasv, Islamiriigi tegevus ja sõdalaste värbamine on mõned näited, mis on olulisel määral tõstatanud julgeoleku küsimused igapäevapoliitikasse ja aruteludesse. Selleks et muuhulgas võidelda ka eelpool nimetatud julgeolekuohtudega, on Euroopa Liidu liikmesriigid ellu kutsunud ühise välis- ja julgeolekupoliitika, mille üheks komponendiks on EL-i ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (CSDP). Eelnevast johtub ka käesoleva magistritöö kontekst ning aktuaalsus.

Euroopa välisteenistuse kodulehel kirjutatakse „*Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika eesmärk on tugevdada EL-i välispoliitilist tegutsemissuutlikkust, arendades välja tsiviilalase ja sõjalise suutlikkuse konfliktide ennetamisel ning kriiside haldamisel*”. CSDP eesmärgiks pole seega territoriaalkaitse, vaid pakkuda liikmesriikidele võimalusi osaleda militaaroperatsioonides ning tsiviilmissioonides välisriikide stabiliseerimiseks või rekonstrueerimiseks, mille kaudu tugevdatakse eurooplaste julgeolekut ning tagatakse stabiilsus Euroopa huvialas ja laiemas maailmas. Operatsioonide ja missioonide kaudu tugevdatakse maailmas julgeolekut, säilitatakse rahu, arendatakse rahvusvahelist koostööd ning edendatakse demokraatiat. Viimasel kümnendil on Euroopa Liidus julgeolekualane koostöö süvenenud, kuid siiani on praktikas näha, et liikmesriigid ei suuda kriisisituatsioonides otsustavalt tegutseda ning reageerimine jääb aeglaseks.

Euroopa ühisarmee taas-algatuse ideega Euroopa Komisjoni presidendi Jean-Claude Junckeri poolt on tõusnud jällegi päevakorda nii EL-i kui ka liikmesriikide tasemel küsimused CSDP kontseptsiooni muutmise vajalikkusest. Seoses ühisarmee algatusega on tõstatanud ka küsimused NATO ja USA sõjalisest rollist Euroopas. Samas nii EL kui

ka liikmesriigid peavad vajalikuks, seoses julgeolekuolukorra olulise muutusega, tõhustada sõjalist koostööd nii EL-i kui ka NATO tasemel. Üheks suurimaks ohuks peetakse Euroopa riikide kaitsekulutuste pidevat vähendamist ning Euroopa ühisarmee võiks ehk aidata seda probleemi lahendada. Ühisarmee kontekstis tulevad aga selgelt välja liikmesriikide erinevad positsioonid antud küsimuses.

Selleks et seista silmitsi julgeolekuohtudega ja neid ennetada, on oluline CSDP eesmärgipärane toimimine ja vajadusel kiire rakendamine. CSDP saab toimida ainult liikmesriikide vabatahtlikust võimete ja inimjõu ühiskasutusest, mille puhul on olulisteks faktoriteks poliitilise tahte olemasolu ning liikmesriikide ühised nägemused võimalikele julgeolekuohtudele. Selle tõttu on tähtis küsida, millised on CSDP toimimist takistavad faktorid ning kuidas saaks neid kõrvaldada, et poliitika rakendamine oleks tõhus ning täidaks oma eesmärgi. Lisaks on oluline teadvustada, millised on CSDP rakendamist võimaldavad faktorid selleks, et EL riikide kaitsepoliitilisi huve läbi selle raamistiku realiseerida.

Kuigi julgeolekupoliitika integratsioon sai alguse juba enne EL-i loomist, on liikmesriikide erinevate huvide ja ohutunnetuste tõttu see areng olnud vaeviline. 2003. aastal vastu võetud Euroopa Liidu Nõukogu julgeolekustrateegia nimetab EL-i julgeolekuhuvide strateegilisteks eesmärkideks ohtude vastu võitlemist, Euroopa naabruses turvalisuse tugevdamist ning tõhusal mitmepoolsusel põhinevat rahvusvahelist korda. Viimase paari aasta sündmusi hinnates muutuvad need eesmärgid järjest aktuaalsemaks ning liikmesriigid peaksid senisest enam panustama, et neid eesmärgi saavutada. Selleks on oluline, et CSDP kui EL-i *tööriist* toimiks ja seda rakendataks kiiresti ja tõhusalt.

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada Euroopa Liidu julgeolekuintegratsiooni peamised võimaldajad ja takistajad ehk tegurid, mis aitavad kaasa või pidurdavad julgeolekuintegratsiooni edasist arengut ning kuidas neid arvestades saaks liidu julgeolekupoliitika eesmärgipäraselt toimida. Samuti tuuakse välja nende tegurite olulisus Euroopa julgeolekuintegratsiooni arengus ning takistajate puhul nende eemaldamise võimalikkus. Töö eeldatavaks tulemuseks on Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsiooni võimaldajate ja takistajate väljaselgitamine EL-i

liikmesriikides ning rakenduslike ettepanekute tegemine Euroopa Liidu julgeolekupoliitika eesmärgipäraseks toimimiseks CSDP näitel.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on piiritletud järgmised uurimisküsimused:

- Millised on olnud Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsiooni arengu põhijooned CSDP näitel ja millised teoreetilised lähtekohad seda integratsiooni selgitavad?
- Millised on CSDP vajalikkuse tegurid liikmesriikide ja Euroopa Liidu perspektiivist, sh millised on liikmesriikide panustamise motiivid?
- Millised on CSDP näitel Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsiooni peamised võimaldajad ja takistajad ning kuidas neid arvestades saaks liidu julgeolekupoliitika eesmärgipäraselt toimida?

Magistritöö teoreetilisteks lähtepunktideks on Euroopa integratsiooniteooriates laiemat kasutust leidnud neofunktsionalism, liberaalne valitsustevaheline lähenemine ning konstruktivism. Lisaks kasutatakse töös Niklas I. Novaky integratiivset mudelit uuringu disainis. Novaky mudel sisaldab nii neofunktsionalismi, liberaalse valitsusevahelisuse kui ka konstruktivismi elemente. Töö uurimuseesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvalitatiivset lähenemist, kuna võimaldab uuringu eesmärgist tulenevalt süüvida nähtuste põhjustesse ja võimaldab jõuda võrdleva informatsioonini ettepanekute tegemiseks. Uurimusteemat avatakse juhtumiuuringu abil (*case study*) CSDP näitel, mis annab võimaluse uurida protsessi ja tegevust süvitsi. Andmekogumise meetodina on kasutatud poolstruktureeritud ekspertintervjuusid. Töö käigus viidi läbi 13 intervjuud nii Eesti- kui ka välisekspertidega, kes on poliitilisele tasandile CSDP valdkonna strateegiliste otsuste läbitöötajad ja ettevalmistajad.

Käesolev magistritöö jaguneb põhistruktuurilt kahte ossa. Esimeses peatükis antakse ülevaade Euroopa Liidu ühisest julgeoleku- ja kaitsepoliitika kujunemisest ning selgitatakse töös kasutatud teoreetilisi lähtepunkte. Teises peatükis põhjendatakse töös kasutatud metoodikat ning analüüsitakse ekspertintervjuude tulemusi. Uurimuse järelduste põhjal esitatakse ettepanekuid CSDP eesmärgipäraseks toimimiseks.

1. AJALOOLINE JA TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1. CSDP kujunemine Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsioonis

1.1.1. Teise maailmasõja lõpust kuni 1990ndateni

Kuigi 1999. aastal toimunud Helsingi ja Kölni Ülemkogud löid aluse CSDP-le (endise nimega ESDP),¹ ulatuvad CSDP ja Euroopa julgeolekupoliitika integratsiooni juured Teise maailmasõja lõpu aegadesse. Ühise Euroopa armee loomise ideed levisid samuti juba 1950ndatel. Viimase sellekohase avalduse on teinud Euroopa Komisjoni president Jean-Claude Juncker, kes nimetas ühisarmee loomist vastuseks Venemaa ohule. Juncker näeb ühisarmee loomises võimalust näidata, et hoolimata Venemaa ohust, kaitseb EL oma väärtusi. Lisaks leiab Juncker, et ühisarmee annab võimaluse kaitsekulutuste efektiivsemaks kasutamiseks ning tõhustab edasist Euroopa integratsiooni, sealhulgas võimaldab kavandada ühist välis- ja julgeolekupoliitikat (The Guardian 2015). Antud plaanile reageerisid positiivselt nii Saksamaa kui ka Soome, kuid Suurbritannia ja Poola suhtumine oli negatiivne (Tralla 2015). Suurbritannia rõhutas, et kaitse kuulub riikliku mitte EL-i pädevusse ning nende positsiooni kohaselt pole Euroopa ühisarmeel tulevikku (The Guardian 2015). Samas peavad valdkonna eksperdid seda pikas perspektiivis sobilikuks lahenduseks, sest loob võimaluse liikmesriikide kaitsekulutuste sidumiseks ning liikmesriikide olemasolevad kaitse-eelarved kataksid kulutused kõikidele vajalikele võimekustele. Analüütik Sven Biscop nimetab aga tõenäolisema arenguna riikide koondumist väiksematesse regionaalsetesse gruppidesse luues alalised rahvusvahelised üksused, mis võimaldab tegevusi efektiivsemaks muuta ning kulusid kokku hoida (Tralla 2015).

Prantsusmaa ja Suurbritannia sõlmisid 1947. aastal Dunkirki lepingu, mille eesmärgiks oli vastastikuse abi andmine võimaliku Saksamaa rünnaku korral. Kuid Külma sõja alguses süveneva ohu tunnetuses otsustasid Suurbritannia, Prantsusmaa, Belgia, Madalmaad ning Luksemburg 1948. aastal sõlmida Brüsseli lepingu, millega loodi Lääne Liit (*Western Union* - WU). Liidu eesmärgiks oli USA-le näidata, et eurooplased on

¹ 2007. aastast Lissaboni lepingu ratifitseerimisega muutus *European Security and Defence Policy* (ESDP) *Common Security and Defence Policy*'ks (CSDP).

valmis jagama ühist kaitsekoormust Põhja-Atlandi kogukonna riikidega. Peagi alustati Kanada ja USA-ga läbirääkimisi, eesmärgiga sõlmida ühine kaitseleping (Merlingen 2012: 28). 1949. aasta aprillis sõlmisid USA ja Kanada Euroopa liitlastega Põhja Atlandi Lepingu ning loodi Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon.

1950. aastal Korea sõja puhkemisega tõusis taas päevakorda lahendamata Lääne-Saksamaa taasrelvastamise küsimus. Prantsusmaa oli Lääne-Saksamaa taasrelvastamise vastu ning nad esitasid probleemi lahendamiseks 1950. aastal peaministri René Pleveni plaani, mis oli Euroopa Kaitseühenduse (*European Defence Community* - EDC) loomise aluseks. EDC peamiseks eesmärgiks oli kaitsepoliitika integratsiooni tõhustamine ning sellega plaaniti luua NATO raamistikus riikideülene Euroopa armee, mis koosneks riiklikest üksustest, kaasa arvatud Lääne-Saksamaa omast (Koutrakos 2013: 6-7). Suurbritannia toetas plaani, kuid otsustas sellega mitte liituda. Ootamatult ei ratifitseerinud lepingut Prantsusmaa parlament, kuna pelgas, et annavad sellega ära suure osa kontrollist oma sõjaväe üle, samas kui brittidel jääb alles täielik kontroll. Lisaks valitsesid hirmud, et varem või hiljem hakkab EDC-s domineerima majanduslikult tugevnev Lääne-Saksamaa (Merlingen 2012: 28-29). Eelnevast on näha, et juba 1950ndatel levisid ideed ühisest Euroopa armeest, kuid liikmesriikide erinevate seisukohtade ja huvide tõttu see ei realiseerunud.

Panos Koutrakos (2013: 7-9) nimetab peamiseks EDC ebaõnnestumise põhjuseks selle valitsustevahelist iseloomu ning püüet tegeleda ainult kaitsevaldkonnaga, mis on suveräänsetele riikidele olulise tähtsusega. Euroopa julgeolekuintegratsioon oli sattunud tupikseisu, kuid briti välisminister Anthony Eden pakkus välja lahendusvariandi - Lääne-Saksamaa sõjalist panust NATO-sse kontrolliks WU. Anthony Edeni plaan võeti vastu ning 1954. aasta oktoobris nimetati WU ümber LääneEuroopa Liiduks (*Western European Union* - WEU) ning nõustuti Lääne-Saksamaa liitumisega NATO-ga (Merlingen 2012: 29). Seega olid mõne aastaga Lääne-Euroopa riigid jõudnud kaitsealase koostööni USA juhtimise all ning julgeolekuintegratsioonis oli astutud samm edasi.

Enne kirjeldatud sündmusi olid Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Luksemburg ning Madalmaad loonud 1951. aasta Pariisi lepinguga Euroopa Sõe- ja Terasühenduse, millega sai alguse ka Euroopa riikide majanduslik integratsioon. 1957.

aastal sõlmiti samade riikide vahel Euroopa Majandusühenduse (*European Economic Community* - ECC) ja Euroopa Aatomienergiaühenduse (*European Atomic Community* - Euratom) aluslepingud, mida tuntakse Rooma lepingutena. Nende lepingutega pandi alus veelgi süvendatumale riikidevahelisele koostööle. Kuid lepingute riikideüleste omaduste tõttu kartis toleleagne Prantsusmaa president Charles de Gaulle kaotada Prantsusmaa suveräänsust. Alternatiivina pakkus ta 1961. aastal välja nn Fouchet plaani (*Fouchet Plan*), mille eesmärgiks oli luua riikidevaheline ühendus, kus poleks riikideüleseid institutsioone ning sellega säiliks ka Prantsusmaa suveräänsus (Koutrakos 2013: 10). Nimetatud plaaniga taheti luua riikide ühine välis-, majandus-, kultuuri- ning kaitsepoliitika (Draft Treaty – Fouchet Plan I, 1961, Art. 2). Fouchet plaan lükati tagasi, sest riikide poliitilised vaated olid liiga erinevad (Koutrakos 2013: 10).

Kuigi välispoliitika integratsioon ei olnud esimeses etapis väga edukas, ei oldud seda siiski minetatud. 1969. aastal lõid kuus Euroopa Ühenduse (*European Community* - EC) riiki välispoliitika koostöö süsteemi, mida nimetati Euroopa poliitiliseks koostööks (*European Political Cooperation* - EPC). EPC oli küll loomult riikidevaheline, kuid mitteametlik formaat ning konsensusel põhinev kokkulepe, mida hoiti tahtlikult eraldi EC õiguslikust ja institutsionaalsest raamistikust. EPC arenes kiiresti mehhanismiks, mis andis liikmetele võimaluse konsulteerida, väljendada enda riiklike nägemusi välispoliitikast ning teha koostööd (Koutrakos 2013: 11). EPC-st samm edasi oli 1986. aastal sõlmitud ühtne Euroopa akt (*Single European Act* – SEA), millega muudeti esimest korda aluslepinguid ning julgeoleku valdkond sai esmakordselt lisatud ühenduse õigustikku (Koutrakos 2013: 13; Merlingen 2012: 31). Julgeoleku valdkonnas võib olulisemaks pidada alalise Brüsselis asuva sekretariaadi loomise, mis assisteeris riikide valitsusi EPC töös.

EPC tõhustas küll riikide vahel poliitilist koostööd, kuid siiski oli liikmesriikidel julgeolekuareenil nõrk positsioon, mida näitasid ilmselt ka Nõukogude Liidu sissetung Afganistani, Iraanis toimunud islami revolutsioon ning ka 1991-1995. aastal toimunud sõda endises Jugoslaavias. Jolyon Howorth (2007: 6) nimetab just Jugoslaavias toimunud sõda „äratuskellaks“, kuna tõi mõistmise, et Euroopa ei suuda toime tulla uute ohtudega ning neile adekvaatselt vastata. Seega oli EPC loomine küll edukas, kuid lühikene samm edasi ühise välis- ja julgeolekupoliitika integratsiooni arengus. Külma sõja haripunktis

sai ilmsemaks, et EPC potentsiaal on ära kasutatud ning vaja on tõhusamat koostööinstrumenti.

1.1.2. Külma sõja lõpust Lissaboni lepinguni

Külma sõja lõppedes kadus Nõukogude Liidu sõjaline oht ning enamik selleaegseid liikmesriike ei soovinud EL-ile iseseisvat julgeolekupoliitikat. Lääne-Euroopa julgeolek sõltus järjest enam USA-st, kuid selle tõttu ei panustanud eurooplased enam piisavalt transatlantilisse julgeolekusse. Kuid siiski nägid Lääne-Euroopa riigid pärast Nõukogude Liidu lagunemist võimalust oma kollektiivse rahvusvahelise identiteedi tugevdamiseks ning mõju suurendamiseks vabanenud Ida-Euroopa riikidele. Samuti hakati mõistma, et ei saa alati loota ainult USA kaitsele. Riigid tahtsid olla ise võimelised tegelema enda naabruses esile kerkinud konfliktidega ning kindlustada ennast julgeolekuohtude eest. Lisaks andis Saksamaa taasühinemine vajaduse arendada välja EL-i riikide ühine välis- ja julgeolekupoliitika. Sedalaadi põhjused ajendasid liikmesriike 1992. aastal Maastrichti lepinguga (Euroopa Liidu leping) looma EL-i ühise välis- ja julgeolekupoliitika (*Common Foreign and Security Policy* - CFSP) (Merlingen 2012: 32). Seega asendati EPC ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga liikmesriikide vahelises pädevuses (nn. *teine samm*), mis kindlustas välis- ja julgeolekupoliitika sõltumatuse EL-i institutsioonidest.

CFSP loomine väljendas liikmesriikide pühendumist aktiivsemale ja koordineeritumale välispoliitikale. Maastrichti lepinguga seati EL-ile eesmärgiks rahvusvahelisel tasandil CFSP identiteedi loomine ja ühiskaitse kujundamine (Official Journal of the European Community 1992: 59). Liikmesriigid leidsid, et vajadus on ümber mõtestada julgeolekuprobleeme ning rõhutada Euroopa edasises lõimumisprotsessis selle olulisust (Veebel ja Riim 2004: 11). CFSP pidi ühilduma liikmesriikide rahvusvaheliste kohustustega ning ka NATO julgeolekupoliitikaga. Maastrichti leping sätestas samuti, et WEU, mis oli EL-i lahutamatu osa, peaks edasi arendama ja rakendama otsuseid ning tegevusi, mis on seotud mõjudega liidu julgeolekule (Official Journal of the European Community 1992: 59). Seega tõstasid esile julgeoleku ja kaitse teemaatikad välispoliitika kontekstis ning arutelud EL-i julgeolekupoliitika kattuvusest NATO-ga.

Üheks oluliseks järgneva sammuks võib pidada 1992. aastat, kui WEU riigid jõudsid kokkuleppele julgeoleku-, kaitse- ja rahusobitamise ülesannetes, mida nad olid valmis

läbi viima WEU volituse alusel. Neid ülesandeid tuntakse Petersbergi ülesannete (*Petersberg tasks*) nime all, mis koosnevad humanitaarabist ja päästetöödest, rahuvalve operatsioonidest ning väe jõudude kasutamisel kriisijuhtimisest, sealhulgas rahutagamisel (Western European Union 1992: 6).

1997. aastal sõlmisid EL-i liikmesriigid Amsterdami lepingu, mille eesmärgiks oli parandada EL-i funktsioneerimist. Lepinguga loodi CFSP kõrge esindaja ametikoht, kes pidi parandama EL-i välispoliitika tulemuslikkust ja nähtavust ning kes hakkas EL-i Ministrite Nõukogu assisteerima CFSP küsimustes (Välisministeerium 2015). Lisaks jätkus debatt liikmesriikide vahel, kas EL peaks olema võimeline riikideüleselt ellu viima julgeolekupoliitikat ning kas WEU funktsioonid peaks liidetama EL-i. Selle pooldajaks oli suurem osa liikmesriike, eesotsas Saksamaa ja Prantsusmaaga, kuid blokeerijaks oli Suurbritannia, keda toetasid ka Madalmaad ning liikmesriigid, kes taotlesid välis- ja julgeolekupoliitikas neutraalsust. Riigid, kes olid sellele vastu, kartsid, et selline samm võib nõrgestada NATO-t ning tahtsid, et WEU jääks n-ö sillaks EL-i ja NATO vahele. Lisaks kardeti EL-i liigset militariseerimist. Selle tulemusena jäid WEU-le alles selle sõjalised funktsioonid ning EL jäi sõltuvaks WEU sõjalisest poliitikast (Merlingen 2012: 34). Kuid siiski riikidel, kes pooldasid WEU ja EL-i integreerimist, õnnestus saavutada nimetatud Petersbergi ülesannete lisamine Amsterdami lepingusse (Koutrakos 2013: 17). Kirjeldatud arengutega pandi sisuliselt ka alus Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika väljaarendamiseks.

Amsterdami lepingu järgsed muudatused ei rahuldanud siiski kõiki osapooli ning diskussioonid jätkusid. Juba 1998. aastal jõudsid Prantsusmaa ja Suurbritannia esindajad Saint-Malo tippkohtumisel kokkuleppele (vt. Andréani, Bertram, Grant 2001; Howorth 2007: 36), mille lähtekohaks oli arusaam, et EL-il peab olema positsioon, mis võimaldaks olla oluline toimija rahvusvahelisel areenil. Saint-Malos leppisid kahe riigi esindajad kokku, et EL peaks arendama enda autonoomse tegutsemise võimsust, mida toetavad sõjalised jõud, eesmärgiga neid kasutada reageerimiseks rahvusvahelistele kriisidele (Joint Declaration Issued at the British-French Summit 1998). Lisaks kinnitati deklaratsioonis (1998) WEU ja NATO kesket rolli kollektiivkaitses, kuid ühtlasi toodi välja, et EL-il peaks olema sobivad sõjalised vahendid ning Euroopa vajab tugevdatud relvajõude. Suurbritannia jaoks oli see märkimisväärne poliitika muutmine ning Howorth

(2007: 36) toob välja, et sellega suudeti üle saada aastakümneid valitsenud Euro-Atlantilise julgeolekudilemmast² ning andis võimaluse EL-ile omaks võtta julgeoleku ja kaitse kui poliitikavaldkonna ning seeläbi areneda globaalseks poliitiliseks toimijaks. Seega oli astutud suur samm edasi julgeolekupoliitika integratsioonis, kus olulist rolli etendasid Suurbritannia ja Prantsusmaa vahel sõlmitud kokkulepe. Kirjeldatud areng oli oluline seetõttu, et deklaratsiooni algatajateks olid kaks suurima sõjalise jõuga EL-i liikmesriiki ning deklaratsioonil oli ka majandusliku julgeoleku aspekt. Liikmesriigid nägid, et julgeoleku- ja kaitsepoliitika on võimalus CFSP uuesti käivitamiseks.

Kölni ülemkogul, 1999. aasta juunis, otsustasid Euroopa liidrid luua CFSP raamistikus Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Ülemkogul väljendati soovi WEU eesmärkide integreerimiseks EL-i ning kinnitati, et liidul peab olema autonoomne tegutsemisvõimekus, mida peaks toetama sõjalised jõud, reageerimaks rahvusvahelistele kriisidele ilma, et see kahjustataks NATO tegevust. Lisaks sooviti tugevdada ja ühtlustada Euroopa kaitsetööstust, eesmärgiks määrati sõjaliste tingimuste harmoniseerimine ning ühiste relvahangete planeerimine (European Council 1999a: Annex III).

1999. aasta teisel poolel soovisid London ja Pariis luua kiir-reageerimisjõu, kuid neutraalsed ja väiksemad liikmesriigid rõhutasid mittesõjalistele kriisireageerimise tööriistade tähtsusele. Taani ja Madalmaad esitasid ettepaneku, et ESDP tsiviilmissioonide prioriteediks peaksid olema politseimissioonid. Samas olid Pariis ja London seisukohal, et tsiviilinterventsiooni võimekuse loomise tõttu oleks kesksel kohal tsiviilvaldkonna koostöö ning sõjalise võimekuse temaatika jääks tahaplaanile. Saksamaa aga toetas ideed ESDP-le tsiviilvõimekuse andmisest (Merlingen 2012: 36). Siinkohal on julgeolekuintegratsiooni debatis jällegi näha liikmesriikide erinevad nägemused ja soovid. Osa liikmesriike pooldasid ESDP-le tugeva tsiviilse võimekuse andmist, samal ajal teised soovisid keskenduda pigem sõjalise valdkonna koostööle. Jätkusid ka debatil WEU funktsioonide liitmise osas EL-i ning selleks, et EL saaks täita oma uusi

² Howorth (2007: 36) nimetas seda inglise keeles *Euro-Atlantic Security Dilemma*, milles Suurbritannial ja Prantsusmaal olid Euroopa julgeolekust erinevad nägemused. Suurbritannia arvas, et Euroopa ei suuda üksi sõjaliselt toime tulla ning neil on selleks vaja Ameerika Ühendriike, kuid kui Euroopa hakkas arendama ühist julgeoleku- ja kaitsepoliitikat pöördusid Ameerika Ühendriigid sellisel juhul tagasi isolatsiooni. Prantsusmaa seevastu oli seisukohal, et Ameerika Ühendriigid võtavad oma liitlasi veelgi tõsisemalt, kui nad suudavad ise enda eest seista. Kuniks EL-i kaks suurimat sõjalist jõudu omavad liiga erinevaid sisukohti EL-i kaitse- ja julgeolekupoliitikas, pole sellel valdkonnal reaalseid eduväljavaateid.

ülesandeid, võttis WEU nõukogu vastu ka sellekohase otsuse (vt. Western European Union 1999).

ESDP ametlikuks sünniajaks on EL-i tippkohtumine Helsingis 1999. aasta detsembris. Tippkohtumise järel dustes kinnitati veelkord, et EL-il peab olema võimekus ESDP raames läbi viia sõjalisi operatsioone. Rõhutati, et oluline on vältida NATO dubleerimist ning selle eelduseks pole Euroopa armee loomine. Lisaks otsustati, et ESDP-l peab olema mittesõjaline kriisireguleerimise mehhanism, mis annab võimaluse efektiivsemaks ja mitmekesisemaks tegutsemaks. ESDP sõjalise poole keskpunktiks said sõjalised peaeesmärgid 2003 (*Military Headline Goal 2003*, mida kutsutakse ka Helsingi peaeesmärkideks)³. Liikmesriigid otsustasid ka luua mitu alalist Brüsselis asuvat struktuuri, mille ülesandeks on planeerida ja juhtida strateegiliselt kavandatavaid operatsioone. Üheks oluliseks punktiks sai ka EL-i koostöö NATO-ga, kus rõhutati, et EL tagab vajaliku dialoogi, konsultatsioonid ja koostöö NATO ja EL-i vahel, samuti riikide vahel, kes kuuluvad EL-i, kuid ei kuulu NATO-sse. Lisades, et riigid, kes on EL-i kandidaatriigid võidakse kutsuda osalema EL-i operatsioonides ning lisaks ka riigid, kes peavad EL-iga poliitilist dialoogi, näiteks Ukraina ja Venemaa (European Council 1999b: Annex IV).

2003. aastal jõustunud Nizza lepinguga kinnitati Helsingi ja Kölni ülemkogul vastu võetud otsused. Pärast Nizza lepingu allkirjastamist nähti vajadust sõlmida ESDP ja NATO vahel ametlik kokkulepe, sest paljud liikmesriigid kattusid ning kardeti liikmesriikide vahendite ja võimete dubleerimist. Kokkuleppe eelkäijaks võib pidada 1996. aastal Berliinis WEU ja NATO vahel sõlmitud kokkulepet. 2002. aastal sõlmisid NATO ja ESDP *Berlin Plus* kokkuleppe, mis annab EL-ile võimaluse kasutada NATO vahendeid, mehhanisme ja võimeid EL-i rahutagamise operatsioonide korral (Euroopa Liidu välis teenistus 2015).⁴

³ Helsingi peaeesmärgid 2003 sätestab, et liikmesriigid peavad olema võimelised saatma 2003. aastaks 60 päeva jooksul 50 000-60 000 liikmelise sõjalise jõu Petesbergi ülesannete täitmiseks. Viimane sai nimeks kiir-reageerimisjõud (*Rapid Reaction Force* - RRF), mis peaks olema võimeline sellises mahus panustama vähemalt üks aasta (European Council 1999b: Annex IV).

⁴ *Berlin Plus* kokkulepet kasutati 2003. aastal esimese ESDP raames läbi viidud operatsiooni Concordia tarbeks ning teisel korral 2004. aastal EUFOR Althea operatsiooni puhul (Euroopa Liidu välis teenistus 2015).

2002. aasta detsembris võeti vastu Euroopa Liidu Nõukogu julgeolekustrateegia, mis esmakordselt seadis ESDP-le poliitilise raamistiku (Winter ja Anderson 2011: 70). Euroopa julgeolekustrateegias on välja toodud tähtsamad ohud ning väljakutsed, millega Euroopa silmitsi seisab (Rehrl ja Weisserth 2010: 12). Julgeolekustrateegias (2003) on välja toodud Euroopa peamiseks ohtudeks terrorism, massihävitusrelvade levik, piirkondlikud konfliktid, läbikukkunud riigid ning organiseeritud kuritegevus. Strateegilisteks eesmärkideks nimetatakse seejuures ohtude vastu võitlemist, turvalisuse tugevdamist Euroopa naabruses ning tõhusal mitmepoolsusel põhinevat rahvusvahelist korda. 2008. aastal esitas J. Solana julgeolekustrateegia rakendamise aruande, milles analüüsiti strateegia toimimist ning tõhusama rakendamise võimalusi. Julgeolekustrateegia rakendamise aruandes (2009) on lisaks eelnevatele ohtudele rõhutatud küberturbe, energiavarustuse kindluse ning kliimamuutusega seotud ohte.

Julgeolekustrateegia viis ka peaesmärkide 2010 (*Headline Goal 2010*) vastuvõtmiseni ning Euroopa Liidu lahingugruppide⁵ (*EU Battle Groups*) kontseptsioonini. EL-i sõjalise peaesmärgi üheks prioriteediks ongi välja arendada EL-i kiir-reageerimisvõimet (Euroopa Liidu Nõukogu 2004). Lahingugrupid on kombineeritud liikmesriikide sõjavägedest 1500 meheline pataljon, mida toetavad eelnevalt kindlaksmääratud transpordi ja logistika elemendid. Lahingugrupp peab olema valmis reageerima 15 päevaga ning olema valmis 120 päevaseks operatsiooniks (vt. Euroopa Parlament 2006: 18). Lahingugruppide kasutamine sõltub liikmesriikide poliitilisest tahtest ning siiani pole lahingtegevuses neid kasutatud.

1.1.3. Lissaboni lepingu järgsed muudatused

Pärast julgeolekustrateegia rakendamise aruande valmimist võib pidada olulisimaks muudatuseks julgeolekupoliitika integratsioonis Lissaboni lepingu ratifitseerimist 2007. aastal. Lissaboni lepinguga kaotati ära EL-i *sammaste* süsteem ning anti EL-ile juriidilise isiku staatus, mis võimaldab EL-il sõlmida rahvusvahelisi leppeid. Lisaks muudeti ESDP nimi CSDP-ks ehk ühiseks julgeoleku- ja kaitsepoliitikaks (*Common Security and Defence Policy*). Lissaboni lepinguga viidi sisse muudatused CSDP vaates kolmes valdkonnas: CSDP strateegiline eesmärk ja suunitlus, institutsionaalsete struktuuride

⁵ Eesti keeles kasutatakse ka mõistet *võitlusgrupid*.

modifikatsioon ning võimearenduse protseduurid Euroopa Kaitseagentuuri (*European Defence Agency* - EDA) juhtimisel (Winter ja Anderson 2011: 72).

Lissaboni leping vähendas valitsustevahelist ja riikideülest lõhet (Merlingen 2012: 37). Üheks olulisemaks muudatuseks võib pidada välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ametikoha ning Euroopa välisteenistuse loomist, eesmärgiga tõhustada ja muuta EL-i välispoliitikat järjepidevamaks. Kõrge esindaja kujundab ja viib koostöös Ülemkoguga ellu välis- ja julgeolekupoliitikat ning kõrgele esindajale anti ka komisjoni asepresidendi ning roteeriva eesistujariigi ülesanded - sellega loodi järjepidev institutsionaalne side Komisjoniga. Välisteenistus sai ülesanneteks kõrge esindaja abistamise ning EL-i üleilmse rolli tugevdamise (Tupay 2011: 10). Lissaboni lepinguga püüti ka tugevdada CSDP kaitsedimensiooni ning suurendada kaitseministrite rolli, kuid seda siiski pigem sümboolselt (Silvet 2011).

Lissaboni lepinguga loodi veel Euroopa Ülemkogu presidendi ametikoht, vastastikkuse abi kohustuse⁶ ja solidaarsusklausel⁷ ning alalise struktureeritud koostöö (*Permanent Structured Cooperation*) võimalus. Winter ja Anderson (2011: 75) toovad välja, et ühised kaitseklauslid ei ole suunatud NATO dubleerimiseks ning sellega ei suurendata NATO ja EL-i vahelist konkurentsi. Lissaboni leping võimaldab esmakordselt liikmesriikidel teha tugevdatud ehk alalist struktureeritud sõjalist koostööd ning Silvet (2011) nimetab seda Lissaboni lepingu kaitsedimensiooni kõige paljulubavamaks osaks. Samas on alalisest struktureeritud koostööst välja arvatud operatsioonide ja missioonide läbiviimine (Angelet ja Vrailas 2008: 33).

Lissaboni lepinguga lisati EDA EL-i aluslepingusse ning täiendati võimalike missioonide ja operatsioonide nimekirja. EDA sai Lissaboni lepinguga endale ülesande tegeleda liikmesriikide võimete arendamisega, kaitsetööstuse, -tehnoloogia ja relvastuspoliitika edendamisega ning nõukogu abistamisega sõjaliste võimete hindamisel. Oluline on siinkohal välja tuua, et EDA-s osalemine on liikmesriikidele vabatahtlik (Tupay 2011:

⁶ Lissaboni lepingu artikkel 42 sätestab vastastikkuse abistamise klausli, mis sisuliselt dubleerib NATO artiklit 5 (Tupay 2011: 13). Vastastikkuse abistamise klausel kohustab liikmesriike kõikide enda kasutuses olevate vahenditega andma abi teistele liikmesriikidele, kui nad langevad oma territooriumil relvastatud kallaletungi ohvriks (Silvet 2011).

⁷ Samal ajal solidaarsusklausel näeb ette abi andmise terrorirünnaku, loodusõnnetuse, inimtegevusest tingitud õnnetuse ning ka jaotusvõrgu ja kommunikatsioonivõrkude kokkukukkumise korral. Tõenäosus, et mõni liikmesriik langeb terrorirünnaku ohvriks on suurem kui see, et mõni liikmesriik langeb sõjalise rünnaku ohvriks (Winter ja Anderson 2011:75).

13). EDA on *Pooling & Sharing* (panustamine ja jagamine)⁸ kontseptsiooni ning kaitsevaldkonna ühishangete eestvedajaks, näiteks Balti riigid on 2003. aastal osalenud EDA eestvedamisel läbi viidud laskemoona ühishankes (Kaitseministeerium 2013).

Lissaboni leping annab võimaluse CSDP raames lisaks eelnevalt nimetatud missioonidele ja operatsioonidele läbi viia ühiseid desarmeerimisoperatsioone, rahutagamisoperatsioone, anda sõjalist nõustamist ja abi, tegeleda konfliktide ennetamise ning olukorra konfliktijärgse stabiliseerimisega. Oluliseks muudatuseks on ka see, et kõikide CSDP raames läbi viidavate operatsioonide ja missioonide eesmärgiks võib olla võitlus terrorismi vastu (Angelet ja Vrillas 2008: 19).

Seega Lissaboni lepinguga on tugevdatud EL-i kaitsedimensiooni ning antud välis- ja julgeolekupoliitikale rohkem järjepidevust. EL-i riikide riigipead arutasid viimati CSDP puudutavaid küsimusi 2013. aasta detsembris toimunud Ülemkogul. Ülemkogu järeldustes (2013) tuuakse välja prioriteetsed meetmed kolmes valdkonnas - (i) CSDP tulemuslikkuse, nähtavuse ja mõju suurendamine, (ii) võimete arendamise tõhustamine ja (iii) Euroopa kaitsetööstuse tugevdamine. CSDP tulemuslikkuse, nähtavuse ja mõju suurendamise juures rõhutatakse erinevate poliitikameetmete ja vahendite sidususe olulisust, vajadust sõjalisi- ja tsiviilvahendeid kiiresti ja efektiivselt planeerida ja kohapeale siirdada ning toetada partnerriike ja piirkondlikke organisatsioone (*ibid.*: 3-4).

Võimete arendamise tõhustamisel on olulisel kohal koostöö sõjaliste võimete arendamisel, seejuures võtmetähtsusega on koostöö NATO-ga. Järeldustes tuuakse välja positiivsete näidetena kaugjuhitavate õhusõidukite süsteemide väljaarendamist, õhus tankimise võime arendamist, koostööd satelliitside ja küberkõikumustes. Lisaks rõhutatakse ka kaitseplaneerimise koostöö ning tsiviilvõimete tõhustamise olulisust. Euroopa kaitsetööstuse tugevdamise faktoriteks on integreeritum, innovaatilisem ja konkurentsivõimelisem kaitsesektor (*ibid.*: 5-8). Euroopa Liidu valitsusjuhid rõhutavad Euroopa Ülemkogu järeldustes ühtselt CSDP olulisust. EL-i julgeolekupoliitika integratsioon on olnud vaevaline liikmesriikide erinevate huvide tõttu. Siiski on ellu kutsutud ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning kuna geopoliitiline olukord ja

⁸ Lisainformatsioon EDA kodulehelt - <http://www.eda.europa.eu/aboutus/whatwedo/pooling-and-sharing>, (29.01.2015).

julgeolekuohud muutuvad kiiresti, on oluline, et CSDP toimiks ja selle rakendamine oleks kiire ja efektiivne.

1.2. Teoreetilised lähtekohad

Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsiooni ei suuda täielikult seletada ükski teooria, seega on CSDP integratsioonidebatis levinud erinevad lähenemised (Bickerton, Irondelle, Menon 2011; Howorth 2007; Merlingen 2012). Selle tõttu tuuakse käesolevas töös välja kolm peamist EL-i julgeolekupoliitika integratsiooni käsitlevat lähtekohta, mis toetavad teises peatükis välja toodud empiirilisi andmeid. Lisaks tutvustatakse Novaky välja töötatud integratiivset mudelit, mis aitab analüüsida liikmesriikide panustamise põhjendusi CSDP raames läbi viidud sõjalistesse operatsioonidesse. Empiiriliste andmete analüüsi tulemusena selgitatakse välja millised käesolevas peatükis välja toodud lähtekohad selgitavad enim integratsiooni võimaldavaid ja takistavaid tegureid.

1.2.1. Neofunktsionalism

EL-i integratsiooniprotsessi enim levinud teoreetiliseks käsitluseks on neofunktsionalism. Neofunktsionalismi algeid võib leida funktsionalismist, mis on arendatud sõdade vahelisel perioodil David Mitrany poolt. Funktsionalism keskendub riikide ühistele huvidele ja vajadustele, mis kerkivad esile globaalse integratsiooni protsessis. See on omakorda esile kutsutud riikide suveräänsuse vähenemisest ning teadmiste suuremast osakaalust otsuste tegemisel (Rosamond 2000). Funktsionalism seab esile võimu baseerumise funktsioonides ja vajadustes, mis tekitab seose vajaduste, teaduse, ekspertiisi ja tehnoloogia vahel (Wolf 1973).

Funktsionalismi aluseks on arusaam, et inimesed on oma loomult head (Rosamond 2000: 31). Kesksel kohal on inimeste, mitte riikide, vajadused ning selle tõttu peavad olema institutsionaalsed lahendused paindlikud. Riigid integreeruvad piiratud funktsionaalsetes, tehnilistes ja majanduslikes valdkondades (*ibid.*). Funktsionaalne lähenemine võtab aluseks ühise vajaduse, mis riigiti kattub ning selle järgi oleks neile efektiivne luua ühine „valitsus“ (Mitrany 1948: 356). Lisaks funktsionaalse lähenemise järgi on oluline poliitilise väljavaate muutus aidates rõhutada sotsiaalseid teemasid, mis huvitavad ja ühendavad inimesi, mitte poliitilisi teemasid, mis neid lahutavad (*ibid.*: 359). Seega funktsionalism lähtub inimeste vajadustest ning ühistest huvidest, mis on põimitud

integratsiooni ning funktsionalismi järgi peaks kandma võimupädevust rahvusülesele tasemele, selleks, et vähendada rahvuslike huvide ja vajaduste erisusi.

Funktsionalistlikutele ideedele tuginedes kujunes välja neofunktsionalistlik lähenemine. Ernst B. Haas arendas 1950ndal välja neofunktsionalismi, mis seletab regionaalse integratsiooni kulgu ja toimimist. Lisaks sisaldab neofunktsionalism Jean Monnet lähenemist integratsioonile, mille järgi individuaalsete sektorite integreerimine loob võimaluse ülekandefektiks (*spillover effect*) teistesse valdkondadesse (Rosamond 2000: 52). Haas (2004) toob välja, et integratsioonis on keskne roll eliitgruppidel, kes täiendavad pluralistlikku ühiskonda ning käituvad ratsionaalselt ja omakasust lähtuvalt. Eliidigrupid identifitseerivad üksiku riigi piiranguid ning seega nõustuvad ühiste institutsioonide loomisega. Ta näeb poliitilist integratsiooni kui protsessi ning selle protsessi keskmes on *ülekande* kontseptsioon (*ibid.*). Riigid on aru saanud, et kui nad teevad koostööd, siis nad saavad sellest kasu. Isegi kui koostöö on alguses tehnilist laadi, siis selles on loogika, mis viib poliitilised teemad rahvusülesele tasemele, näiteks koostöö välis ja julgeoleku valdkonnas on viinud Euroopa välisteenistuse ja EDA loomiseni. Kui pädevus on viidud rahvusülesele tasandile, siis riiklikud valitsused tunnevad survet viia ka teised pädevused rahvusülesele tasandile selleks, et kindlustada juba funktsioneerivaid integreeritud sektoreid (Helwig ja Stross 2011: 2).

Sellist ratsionaalset samm-sammulist sektorilist integratsiooni on nimetatud *funktsionaalseks ülekandeks* (Nieman ja Schmitter 2009: 49). See protsess toimub rahvusliku eliidi (valitsuse või valitsusväliste) fookuse muutuse tõttu, kelle ootused ja poliitiline aktiivsus liigub uue keskme poole. Seejärel, kui eliidi fookus on muutunud ning nad saavad aru, et nende huvid on paremini teenitud rahvusülesel tasandil, hakkavad nad integratsiooni toetama. Kui riigid teevad rahvusülest koostööd, toimub valitsusjuhtide vahel sotsialiseerimisprotsess ning selle tulemusena tugevdatakse veelgi rahvusüleseid struktuure, seda nimetatakse *poliitiliseks ülekandeks* (Tranholm-Mikkelsen 1991: 5). Seega integratsioonis on kesksel kohal rahvusülesed institutsioonid ning institutsioonid nagu Euroopa Komisjon ja Euroopa Parlament aitavad kaasa integratsiooniprotsessile, mõjutades positiivselt integratsiooniprotsessis läbirääkimiste tulemusi, seda nimetatakse *kultiveeritud ülekandeks* (*ibid.*: 6).

Eelnevalt nimetatud ülekandeefekt on neofunktsionalismis üheks olulisemaks kontseptsiooniks, ülekandeefekt kirjeldab regionaalse integratsiooni vedavat mehhanismi (Rosamond 2000: 59). Haas (2004) toob välja, et ülekandeefekt on vahend, kus ühes majandussektoris integratsiooni loomine ja süvenemine loob surve edasiseks majanduslikuks integratsiooniks selle sektori sees ja teistesse sektoritesse ning annab suuremat pädevust Euroopa tasandile. Oluline on rõhutada, et mõnel valdkonnal on rohkem ülekandeefekti potentsiaali kui teistel. Valdkondadel, mis on otseselt mõjutatud majandusest ning mis on funktsionaalselt nõ madalama astme poliitikad ja inimestele igapäevaselt tuntavad, on suurem võimalus integreeruda, kui näiteks kultuuri ja kaitse valdkonnal (Haas 1961). Seega neofunktsionalism eeldab, et integratsioon toimub peamiselt majandus- ja sotsiaalpoliitikas ning ei seleta Euroopa välis- ja kaitsepoliitika integratsiooni, sest neid nähakse kõrgema astme poliitikatena. Howorth (2007: 26) rõhutab, et neofunktsionalism jättis täielikult ülekandeefektist välja välis- ja julgeolekupoliitika, mida peetakse riikide peamiseks suveräänsuse allikaks.

Kuigi valdkonnana on välis- ja julgeolekupoliitika viimase kümnendiga rohkem integreeritud kui varem, ei näinud neofunktsionalism seda ette. Neofunktsionalism on keskendunud majanduslikele motivatsioonidele integratsiooniprotsessis. Majanduslike huve ei saa realiseerida, kui neid ei saa kaitsta ehk siis kui EL-i liikmesriigid tahavad olla majanduslikult väljaspool Euroopat aktiivsed, on vaja oma kaitsta huve. Seega integratsioon välis- ja julgeolekupoliitikasse on majandusintegratsiooni loomulik jätk. Ülekandeefekti kaudu majandusvaldkonnast välis- ja julgeolekupoliitikasse on liikmesriikide huvid ja vajadused põimitud integratsiooni. Seega liikmesriigid toetavad integratsiooni, kui nad näevad, et saavad integratsioonist kasu ja see täidab nende huve. Julgeolekupoliitika integratsioonis on täheldada ülekandeefekti ning järjest enamat koostöö tihenemist rahvusülel tasandil. Näiteks Lissaboni lepinguga loodud välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ametikoha ning Euroopa välisteenistuse loomist võib pidada ülekandeefekti tulemuseks, kus liikmesriigid on andnud rohkem otsustusõigust rahvusülestele EL-i institutsioonidele. Käesolevas uuringus käsitletakse ka teisi võimalikke ülekandeefekti võimalikke arenguid CSDP kontekstis.

1.2.2. Liberaalne valitsustevaheline teooria

Kuni 1960ndateni kasutati peamiselt funktsionalistlikku kontseptsiooni seletamaks integratsiooni, kuid Stanley Hoffmanni kriitikaga neofunktsionalistlikule lähenemisele hakkasid levima valitsustevahelised arusaamad. Selle tõttu kerkis valitsustevahelises esile konkureeriva lähenemisena (O'Neill 1996). Hoffmann (1964) seadis integratsiooni keskmeks riigid ning liikmesriikide huvid. Tema nägemuse järgi olid neofunktsionalistid vääriti mõistnud teatud dünaamikaid ning nad ei osanud neid asetada sobivasse ajaloolisse konteksti (Hoffmann 1964: 85). Neofunktsionalismi võib kritiseerida selle eest, et ta ei osanud ette näha liikmesriikide olulisust integratsiooniprotsessis.

Seoses Euroopa integratsiooni aeglustumisega kerkis 1960ndatel esile valitsustevaheline lähenemine. Selle juured tulenevad realismist ja neorealismist, kus rahvusvahelisel areenil domineerivad riikide rahvuslikud huvid ja julgeolekukaalutlused (Moravcsik ja Schimmelfennig 2009: 84). Realistliku nägemuse kohaselt pole oluline ühtekuuluvustunne ning koostöö riikide vahel on keeruline, sest riigid ei usalda üksteist. Seega klassikaline valitsustevaheline lähenemine rõhutab, et liidu huvidest on olulisemad riiklikud huvid ning peamised otsused langetatakse valitsustevaheliste läbirääkimiste tulemusel (Veebel, Kulu, Traguth, Hüttemann 2009: 9).

Ben Rosamond (2000: 136) toob välja Robert Putnami riikliku ja rahvusvahelise poliitika vahelise seose, mille järgi osalevad riigijuhid üheaegselt kahel tasandil: riiklikul tasandil nad püüavad ehitada huvigruppide vahel koalitsioone ning rahvusvahelisel tasandil samad osalejad püüavad kaubelda nende tingimustega, mida olulisemad riiklikud huvigrupid toetavad. Andrew Moravcsik arendas 1990ndatel seda käsitlust edasi ning kombineeris liberaalsest teooriast eelistuse kujunemise, valitsustevahelisest lähenemisest riikidevahelise kauplemise ning funktsionaalsest teooriast institutsionaalse valiku. Moravcsiku (1993: 473) lähenemise järgi on Euroopa integratsioon riikidevaheliste läbirääkimiste tulemus⁹, kus riike nähakse toimijatena (Moravcsik ja Schimmelfennig 2009: 68) ning riigijuhid on need, kes langetavad järjestikke ratsionaalseid otsuseid (Moravcsik 1998: 18). Seega riigid saavutavad valitsustevaheliste läbirääkimiste ja

⁹ Valitsustevaheliste läbirääkimiste tulemusena on jõutud Euroopa Ühenduse integratsiooniprotsessis viie kõige silmapaistva saavutuseni, milleks on Rooma leping, ühine põllumajanduspoliitika, Euroopa rahasüsteem, Euroopa Ühtne akt ja Maastrichti leping (Moravcsik 1998: 472).

kauplemise tulemusena enda eesmärgi ning Euroopa Ühendust nähakse kui poliitika koordineerijat (Moravcsik 1993: 480).

Liberaalse valitsustevahelisuse teooria eeldus on see, et riigid on ratsionaalsed. Osalejad arvutavad enda kasulikke alternatiivseid tegevussuundi ning valivad välja selle, mis rahuldab, arvestades olusid, nende vajadusi kõige rohkem. Koostöö kokkuleppeid ning rahvusvahelise institutsiooni loomist seletatakse sellega, et see on riigi ratsionaalsete valikute ning riikidevaheliste läbirääkimiste tulem (Moravcsik ja Schimmelfennig 2009: 68).

Liberaalse valitsustevahelise teooria kohaselt toimub integratsioon läbi kolme tasandi (Moravcsik 1998: 472):

1. Riiklikud huvid ja eesmärgid kerkivad esile siseriikliku poliitika kontekstis;
2. Rahvusvahelisel tasandil valitsustevaheliste läbirääkimiste käigus kauplevad riigid enda huvidega;
3. Riigid langetavad institutsionaalseid valikuid, et kindlustada enda kohustusi pärast kokkuleppele jõudmist.

Riiklikud huvid ja eesmärgid tekivad siseriiklikust poliitikast, kus valitsusjuhid kujundavad nad lähtuvalt olulisemate ühiskonnagruppide eelistuste ja tegevuste pinnalt. Valitsusjuhid esindavad olulisemate siseriiklike ühiskonnagruppide eelistusi, sest neil on soov jääda valitsema ning neil on vaja saada siseriiklike toimijate toetust. Seega grupid väljendavad oma eelistusi, valitsused koondavad need kokku ning läbi selle protsessi toovad riigid enda rahvuslikud huvid ja eesmärgid rahvusvahelistele läbirääkimistele (Moravcsik 1993: 483).

Liberaalne valitsustevahelisyus lähtub sellest, et teatud poliitikvaldkondades on huvigruppide huvid esindatud nõrgematena ning huvid sõltuvad just teemavaldkondadest. Huvid on esindatud nõrgemalt küsimuste Euroopa institutsioonide ning ühise välispoliitika üle, kus valitsused ei tunneta tavaliselt poliitikate läbisurumiseks tugevat ühiskonnagruppide survet ning see annab valitsusjuhtidele võimaluse tegutseda ideoloogia ja isikliku eelistuse järgi (Moravcsik 1993: 494; Moravcsik ja Schimmerlfennig 2009: 85). Lisaks toob Moravcsik (1998: 474) välja, et geopolitiilistel huvidel on olnud isegi rohkem mõju Euroopa integratsioonis kui ideoloogial.

Seejärel, kui riiklik eelistus on välja kujundatud, viivad riiklikud otsuste tegijad eelistused riikidevahelistele läbirääkimistele. Teisel tasandil seletab liberaalne valitsustevaheline teooria läbirääkimiste tulemusi riikidevahelise kauplemise teooria järgi. Kuigi valitsuse peamine eesmärk on võimulejäämine, siis läbirääkimiste käigus on neil selge motiiv kaitsta riiklike huve ning need samad riiklikud huvid annavad riigile ka kauplemisruumi (Moravcsik 1993: 496-497). Läbirääkimiste tulemus mitte ainult ei väljenda erinevate riikide eelistusi, vaid ka erinevate riikide kauplemise võimu (Moravcsik ja Schimmerlfennig 2009: 71). Läbirääkimised annavad ka valitsusjuhtidele võimaluse teha kõrvalkokkuleppeid (Moravcsik 1993: 498). Rahvusvahelisel tasandil sõltub kauplemisruum poliitikavaldkonnast ning selle tõttu on valdkondades, kus huvigruppide huvid on esindatud nõrgemana, otsustajatel rohkem vabadust järgida enda eelistusi.

Pärast läbirääkimiste tulemusi kokkulepetele jõudmist luuakse institutsioonid, mis aitavad neid kokkuleppeid pidada. Liberaalse valitsustevahelise teooria järgi EL-i unikaalne institutsionaalne struktuur on liikmesriikide poolt aktsepteeritud, kuni see tugevdab nende kontrolli siseriiklike poliitikate üle (Moravcsik 1993: 507). Institutsioonid aitavad riikidel jõuda kollektiivselt tulemuseni, vähendades tulevaste rahvusvaheliste läbirääkimiste nõ tehingukulusid ning pakkudes informatsiooni selleks, et riigid oleksid teadlikud teiste riikide eelistustest ja käitumistest (Moravcsik ja Schimmerlfennig 2009: 72). Kolmandal tasandil kasutab Moravcsik funktsionaalsest teooriast institutsionaalset valikut, mille järgi valitsused kasutavad või delegeerivad võimu selleks, et takistada ja kontrollida üksteist (Moravcsik 1998: 9). Seega kasutada ja delegeerida suveräänsust rahvusvahelistele institutsioonidele saab kõige paremini seletada sellega, et see annab riikidele võimaluse takistada ja kontrollida üksteist.

Kuigi liberaalne valitsustevaheline teooria on leidnud laialdast kasutust teadlaste seas, on seda ka kritiseeritud. Rosamond toob välja, et Smith ja Ray on tõstatanud oma raamatus „*The 1992 Project and the Future of Integration in Europe*“ küsimuse kahetasandilise mängu analoogia lihtsustamise kohta ning rõhutanud, et tegelikult mängitakse mitmetel erinevate tasanditel üheaegselt (Rosamond 2000: 147). Lisaks toovad Sandholtz ja Sweet (1998) välja, et Moravcsiku kasutatud juhtumid on liialt üldistavad ning selle tõttu ei saa sellega seletada valitsustevaheliste läbirääkimiste protsesse. Wincott (1995) on

arvamusel, et liberaalne valitsustevahelisus ei peaks olema teooria, vaid lähenemine, sest see ei esita asjaolusid, mille tõttu see oleks empiiriliselt kummutatud. Lisaks on kritiseeritud asjaolu, et liberaalse valitsustevahelise teooria järgi kauplemise võim sõltub ainult Prantsusmaast, Saksamaast ja Suurbritanniast ehk suurtest liikmesriikidest (Finke 2009; Slapin 2008). Moravcsiku (1998: 63) järgi pole riigi suurus oluliseks faktoriks läbirääkimiste tulemusele. Selle tõttu ei arvestanud ta suhtelisi võimeid olevat olulisteks tunnusteks lahkarvamuste suhtes, kui ta oleks pidanud seda oluliseks, siis ta oleks pidanud analüüsima nii suur- kui väikeriike (Franchino 2012: 327).

Hoolimata kriitikast kasutatakse töös liberaalset valitsustevahelist teooriat, sest see seletab, kuidas ühiskondlikke gruppide eelistuste tulemusena tekivad riiklikud huvid, millega kaubeldakse rahvusvahelisel areenil, moodustades koalitsioone ning mille tulemusena sõlmitakse kokkulepped, mis rahuldavad osapooli. Kuna CSDP on samuti valitsustevaheline, kus liikmeriikide valitsused on peamised otsuste tegijad, siis seletab liberaalne valitsustevahelisus riiklike huvide olulisust julgeolekupoliitika integratsioonis ning seda, kuidas nende huvidega rahvusvahelisel areenil kaubeldakse, et saavutada enda eesmärged. Lisaks rõhutab liberaalne valitsustevahelisus institutsioonide allutatust liikmesriikide taatele ning seda, et liikmesriikide huvid on sisepoliitilise dialoogi tulem ning huvid on oluliseks objektiks, millega rahvusvahelisel areenil kaubelda. Kuigi CSDP-l on valitsustevaheline iseloom, on siiski õigusruumi muutumisega pärast Lissaboni lepingut antud suurem roll rahvusülestele institutsioonidele. Samas on juba Euroopa julgeolekupoliitika arenguprotsessis näha valitsustevahelisust ning erinevate riiklike huvide põrkumist.

1.2.3. Konstruktivistlik lähenemine

Konstruktivistlikud ideed hakkasid levima selle tõttu, et peamised rahvusvaheliste suhete teooriad ei pööranud tähelepanu ideedele, uskumustele, normidele, väärtustele ja sotsiaalsele identiteedile (Merlingen 2012: 9). Konstruktivistid võtavad aluseks, et identiteedid, huvid ja poliitiliste agentide käitumine on sotsiaalselt konstrueeritud ühiste tähenduste, tõlgenduste ja eelduste tulem (Adler 1997: 324). Konstruktiviste huvitab, kuidas materiaalne ja subjektiivne pool suhestuvad sotsiaalse konstruktsiooni reaalsuses ning püüavad selgitada, kuidas struktuurid on indiviidide poolt sotsiaalselt konstrueeritud (*ibid.*: 330). Konstruktivistliku lähenemise järgi saab rahvusvahelisi suhteid mõista kui

väärtusepõhiseid või normatiivseid, mitte kui huvide kokkupõrget ning selle nägemuse tõttu pole EL-i julgeolekuintegratsioon probleemne (Howorth 2007:28). Erinevalt neorealistidest ja neoliberalistidest näevad konstruktivistid, et riikide eelistused on sotsiaalselt konstrueeritud läbi identiteedi, ideede, normatiivsete uskumuste ja sotsialiseerumise, mis on pidevas arengus (*ibid.*: 29). Howorth (2007: 29) rõhutab, et kuigi Alexander Wendt ja Peter J. Katzenstein ei suutnud konstruktivistlikku lähenemisega seletada Euroopa Liitu kui sellist, siis pärast 1980ndaid on suutnud konstruktivism laiendada rahvusliku julgeoleku kontseptsiooni.

Konstruktivistid näevad EL-i välis- ja julgeolekupoliitika integratsiooni läbi liikmesriikide ja EL-i poliitikaarollide ning identiteedi. Seega konstruktivistide järgi on CSDP eesmärgiks enesekindluse ja prestiiži loomine nii liikmesriikides kui ka rahvusvahelisel areenil. Selle tulemusena kasutatakse CSDP-d Euroopa identiteedi loomiseks ning tugevama toetuse saamiseks (Merlingen 2012: 12). Selle tõttu tõstavad konstruktivistid rahvusvahelistes suhetes esile väärtuselisi ja ideelisi faktoreid, mis on sotsiaalselt konstrueeritud. Käesolevast uuringust tuleb välja, et CSDP-s osalevatele riikidele on olulised ühiselt konstrueeritud väärtused ning missioonitunne. Samuti võib CSDP integratsiooni arengus leida konstruktivistlikku lähenemist ning ühiste väärtuste ja ideede esilekerkimist ja konstrueerimist. Näiteks CSDP-l on ühised väärtuspõhised eesmärgid nagu rahu säilitamine ja demokraatia edendamine, samas ei tõesta see konstruktivistliku lähenemise seletusvõimet.

1.2.4. Niklas I. Novaky raamistik

Niklas I. Novaky (2011) on loonud liikmesriikide kohustuste jagamise (*burden-sharing*)¹⁰ teoreetilise mudeli, mis aitab analüüsida liikmesriikide panustamist CSDP raames läbi viidud sõjalistesse operatsioonidesse. Novaky mudelis võib leida eelnevalt käsitletud nii neofunktsionalismi, liberaalse valitsustevahelisuse kui ka konstruktivismi elemente. Seega võib seda pidada integratiivseks lähenemiseks. Neofunktsionalismi elementidest on Novaky mudelis kajastatud konkurents erinevatele ressurssidele, nii majanduslikele kui ka sõjalistele. Samas ülekannet rahvusülesele tasandile pole Novaky mudelis välja toodud, aga rõhutatud on rahvusvahelise tasandi olulisust. Novaky mudeli

¹⁰ Mõistet kohustuste jagamine (*burden sharing*) võib defineerida, et see on kulude ja riskide jaotamine osalevate liikmete vahel mingis protsessis täites ühist eesmärki. Riskid võivad olla majanduslikud, poliitilised, sõjalised või muud (Novaky 2011: 4).

valitsustevahelisus tuleneb faktoritest nagu ohutunnetus, valitsuse poliitiline tahe ning rahvusvahelisel areenil kauplemine, nagu näiteks suhted NATO ja USA-ga ning surve teistelt liikmesriikidelt. Novaky nimetab oma mudelis mittemateriaalseid faktoreid väärtuselisteks ning need väljendavad tema mudeli konstruktivistliku iseloomu. Novaky mudelisse on integreeritud ka erinevad analüüsisitasandid ning nii sisesed kui ka välised ja materiaalsed ning mittemateriaalsed faktoreid.

Käesolevas töös on kasutatud Novaky mudelit uuringu disainis ning Novaky mudel oli ekspertintervjuude küsimustiku koostamise aluseks. Uuringu disaini ning Novaky mudeli seoseid kirjeldatakse peatükis 2.1. Peatükis 2.3 selgitatakse, millised aspektid kajastuvad ja ei kajastu Novaky integratiivses mudelis ning antud töö tulemusena koostatud tabelis (vt Tabel 2 lk 57). Oluline on siinkohal välja tuua erinevused Novaky mudeli ning antud uuringu käigus koostatud tabeli vahel ning neid erinevusi saab käsitleda ka kui Novaky mudeli kriitikat. Novaky mudel keskendub sõjalistele operatsioonidele, kuid käesolev töö käsitleb nii sõjalisi operatsioone kui ka tsiviilmissioone ning laiemat julgeolekupoliitika integratsiooni raamistikku. Samuti on Novaky mudel koostatud peamiselt suurte EL liikmesriikide Saksamaa, Suurbritannia ja Prantsusmaa põhjendusi koondades, kuid käesolevas töös on välja toodud ka väiksemate liikmesriikide põhjendused ja nägemused ehk uuringusse kaasatud riikide valim on suurem. Lisaks kasutab Novaky oma mudeli koostamiseks teisi uuringuid, koondades nende tulemusi, kuid antud uuringu raames on läbi viidud ekspertintervjuud ning andmed on kogutud otse allikast.

Novaky on koostanud integratiivse mudeli, sest hoolimata mahukast CSDP alasest kirjandusest, pole loodud teoreetilisi seletusi, miks tegelikult liikmesriigid osalevad CSDP sõjalistel operatsioonidel. Enamik publikatsioone, mis seda teemat käsitlevad, on teinud seda kaudselt. Eelnevad uuringud on identifitseerinud faktoreid, mis tõenäoliselt mõjutavad EL-i liikmesriikide otsuseid, kas osaleda või mitte osaleda teatud operatsioonil, kuid puudub raamistik, mis seletaks, kuidas need faktorid on üksteisega seotud. Seega on puudu teoreetiline mudel, mis seletaks kohustuste jagamist CSDP sõjalistes operatsioonides ning selle tõttu on puudulik ka arusaam, kuidas jagavad liikmesriigid enda kulutusi kollektiivses tegevuses sõjaliste operatsioonide puhul. Samuti on kohustuste jagamist CSDP kontekstis vähe uuritud (Novaky 2010: 3-5). Novaky püüab oma uuringus välja töötada mudeli, mis seda tühimikku täidab.

Novaky uuringul on kaks eesmärki: vastata küsimusele, miks EL liikmesriigid osalevad CSDP operatsioonides ning kuidas nad otsustavad enda ressursside panustamist operatsioonidesse. CSDP operatsioonid vajavad osalevate riikide majanduslikke, sõjalisi ja poliitilisi ressursse, moodustades kohustuste kogumi, mida osalevad riigid peavad jagama. Mitmed teadlased on välja toonud, et CSDP operatsioonid on kvalitatiivselt väga erinevad NATO operatsioonidest. Näiteks CSDP operatsioonid toimuvad suhteliselt madala intensiivsusega keskkondades ning sihtriigid pole põhjustanud otsest ohtu ühelegi EL-i liikmesriigile. Lisaks enamikel osalevatest liikmesriikidest pole otsest huvi sihtriigis või sihtregioonis, mis viitab sellele, et nende osalemist ei saa seletada ainult ohutunnetuse või huvi argumentidega. Seega uurides liikmesriikide põhjendusi osalemaks CSDP operatsioonides, on võimalik välja selgitada osalemist mõjutavaid faktoreid (*ibid.*: 3-5).

Novaky selgitab olemasolevatele uuringutele tuginedes, et liikmesriigid on osalenud CSDP operatsioonides erinevate huvide ja survete tõttu. Ta jagab need põhjused kahte kategooriasse – positiivsed ja negatiivsed. Positiivsed põhjused viitavad panusele, mis on tehtud selleks, et sellest panusest oleks mingisugune tulemus ning negatiivsed põhjused viitavad panusele, mis on tehtud vastu esialgsele eelistusele (vt lisa 1 – *Reasons for Contributing to CSDP Military Operations*). Põhjustele, miks EL-i liikmesriigid osalevad CSDP operatsioonides, on sama oluline mõista faktoreid, miks nad seda ei tee. Novaky jagab need põhjused kahte kategooriasse – (i) ressursi piirangud ja (ii) poliitilised piirangud (vt lisa 1 – *Reasons for Not Contributing to CSDP Military Operations*).

Eelnevast tulenevalt identifitseerib Novaky sõltumatuid muutujaid, millel on tõenäoliselt kas positiivne või negatiivne mõju sõltuval muutujale. Novaky moodustab tabeli, kuhu kohaldab kaks erinevat dihhotoomiat: üks, mis eristab materiaalseid ja mittemateriaalseid faktoreid ning teine, mis eristab siseseid ja väliseid faktoreid. Dihhotoomiad tulenevad eelnevast nimekirjast, kus kirjeldati faktoreid, mis mõjutavad liikmesriikide otsuseid osaleda või mitte osaleda, need on loomult nii materiaalsed kui mittemateriaalsed. Faktorid nagu riigi sõjavägede suurus ning sõdurite arv, keda saab saata operatsioonile, liigituvad materiaalsete faktorite alla ja faktorid nagu avalik arvamus ning riigi ohutunnetus liigituvad mittemateriaalsete (väärtuselist) faktorite alla. Faktorid võivad ka olla sisesed või välised. On selge, et näiteks riigi sõjaväe suurus või poliitiline tahe on

sisemised faktorid, samal ajal kui ÜRO mandaat ja transatlantilised suhted on välised. Seega, kasutades neid kahte dihhotoomiat, saab jagada muutujad nelja erinevasse kategooriasse: sisesed materiaalsed ja mittemateriaalsed faktorid ning välised materiaalsed ja mittemateriaalsed faktorid (Tabel 1, originaalkeeles tabel vt lisa 1) (*ibid.*: 18-19). Alljärgnevas tabelis 1 on toodud Novaky integratiivne mudel, mis käsitleb endas erinevaid faktoreid, tasandeid ning liikmesriikide operatsioonides osalemist mõjutavaid sõltumatuid muutujaid.

Tabel 1. Kohustuste jagamist mõjutavad sõltumatud muutujad

| | Materiaalsed faktorid | Mittemateriaalsed faktorid |
|-------------------------|---|---|
| Sisesed faktorid | Majanduslikud ressursid: <ul style="list-style-type: none"> • Kaitse-eelarve suurus • Kaitsekulutuste suurus Sõjalised ressursid: <ul style="list-style-type: none"> • Ümberpaigutatavad väed • Elukutselistest sõduritest koosnevad üksused/ ajateenistus • Osalus käimasolevatel operatsioonidel | Avalik tasand: <ul style="list-style-type: none"> • Avalik arvamus • Konflikti nähtavus (“CNN-i efekt”) Valitsuse tasand: <ul style="list-style-type: none"> • Ohutunnetus • Parlamendi heakskiit • Poliitiline tahe • Toetus CFSP/CSDP-le • Solidaarsus teiste EL riikide vastu |
| Välised faktorid | Ressursside vajadus operatsiooni jaoks: <ul style="list-style-type: none"> • Operatsiooni profiil • Konflikti intensiivsus Suhted sihtriigiga: <ul style="list-style-type: none"> • Majanduslikud suhted | Regionaalne tasand: <ul style="list-style-type: none"> • Sihtriigi keel • Eelnev kogemus sihtriigi regioonist Rahvusvaheline tasand: <ul style="list-style-type: none"> • ÜRO mandaat • Poliitilised suhted sihtriigiga • Suhted NATO/USA-ga • Surve teistelt EL liikmesriikidelt |

Antud kategoriseerimine näitab, et kohustuste jagamise mudel peab veel täitma lisaks kahte tingimust. Esiteks peab see seletama, kuidas muutujad erinevatel analüüsis tasanditel on omavahel seotud ning teiseks peab see seletama suhtelist olulisust väärtuseliste versus materiaalsete faktorite vahel. Selle tõttu on Novaky mudelisse lisanud viis analüüsis tasandit: rahvusvaheline, regionaalne, siseriiklik, valitsuse ja avalik tasand (vt Tabel 1) (*ibid.*: 19-20).

2. UURINGU METOODIKA JA TULEMUSED

2.1. Metoodika

2.1.1. Uurimismeetod ja metoodiline strateegia

Käesoleva töö uurimusküsimusele vastamiseks kasutati kvalitatiivset lähenemist, kuna uuringu eesmärgist tulenevalt on probleemi lahendamiseks vaja süüvida nähtuste põhjustesse ja saada võrdlevat informatsiooni põhistatud ettepanekuteni jõudmiseks. Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, millised on Euroopa Liidu julgeolekuintegratsiooni peamised takistajad ja võimaldajad ning kvalitatiivne lähenemine annab võimaluse nende väljaselgitamiseks ning põhjendada vastavaid järeldusi.

Kvalitatiivse meetodi eripäraks on asjaolu, et see võimaldab välja selgitada probleemi olemust ja tausta, et avada küsimused *miks-* ja *kuidas-*?. Kuna käesolevas töös on vajalik leida tulenevalt uurimuseesmärgist põhjendusi ja seoseid julgeolekuintegratsiooni takistajate ja võimaldajate vahel, aitab kvalitatiivne meetod seda teostada. Lisaks annab kvalitatiivne meetod võimaluse läheneda uurimusküsimusele paindlikult, selle meetodi protseduurid on vabamad, mis võimaldab uuringu käigus liikuda nõ edasi tagasi andmete kogumisest ja analüüsist probleemipüstituseni ning saab muuta uurimuse kava, arvestades muutuvaid kontekste ja olusid (Creswell 2003: 183; Mason 1996: 5). Antud uuringu eesmärgist lähtuvalt on oluline kvalitatiivse lähenemise paindlikkus ning võimalus välja tuua seoseid ja põhjendusi, lisaks saab selle lähenemise abil süüvida nähtuste põhjustesse ning tulenevalt sellest jõuda järelduste ja rakenduslike ettepanekuteni.

Töös püstitatud uurimiseesmärgi saavutamiseks kasutatakse juhtumiuuringut (*case study*). Juhtumiuuringuga saab sügavuti uurida sündmust, protsessi, tegevust ning ühte või mitut indiviidi, uuringud on sageli selgitava, uurimusliku või kirjeldava iseloomuga. Robert K. Ying selgitab, et juhtumiuuringut saab kasutada siis, kui uurimusküsimuse eesmärgiks on seletada praegust olukorda või sündmuste komplekti (näiteks *kuidas-* ja *miks-* mingi sotsiaalne nähtus toimib) ning kui uurimusküsimus vajab mõne sotsiaalse nähtuse ulatuslikku ja põhjalikku kirjeldust (Yin 2009: 4). Käesoleva töö

uurimusküsimus on kirjeldava iseloomuga ja oluline on leida seoseid erinevate kategooriate ja põhjuste vahel. Lisaks kui esitatud uurimusküsimus on *milline-/millised-* ehk kirjeldava iseloomuga, sobib samuti kasutada juhtumiuuringut (Yin 2009: 9). Lisas uuringute puhul, kus põhjuslikku käitumist ei saa manipuleerida või kui uurijal on sündmuste üle vähe kontrolli või puudub kontroll üldse, soovib Yin (2009: 9-10) kasutada juhtumiuuringut. Antud uuring keskendub sügavuti ühele juhtumile ning seda analüüsitakse reaalse elu kontekstis (*ibid.*: 18). Lisaks keskendutakse sotsiaalse protsessi kirjeldustele ja seletustele, mis avanevad inimeste vahel, kes osalevad protsessis, inimesed oma väärtuste, ootuste, arvamuste, tajumiste, vastuolude, otsuste, ühiste suhete ja käitumistega (Swanborn 2010: 13). Uuring käsitleb CSDP-d kui ühte EL-i julgeolekuintegratsiooni poliitikavaldkonda ning CSDP-d vaadeldakse kui protsessi, kus on osalejad oma erinevate arvamuste ja põhjendustega.

2.1.2. Andmekogumismeetod

Tulenevalt uurimuseesmärgist ja püstitatud uurimusküsimustest koguti andmeid poolstruktureeritud ekspertintervjuude abil. Poolstruktureeritud intervjuu sobib andmekogumismeetodiks, kui uurimisteema on keeruline, intervjuueeritavateks on kõrge staatusega isikud, soovitakse väga detailset informatsiooni ja/või tegemist on väga tundliku uurimisteemaga (vt Mahoney 1997). Lisaks on poolstruktureeritud intervjuu olulisteks tunnusteks küsimuste vaba ning etteantud vastusevariantideta vorm ning respondendi võimalus oma kogemusi ja arvamusi vabalt enda valitud sõnadega kirjeldada (Flick 2011: 112; Thomas 2011: 163). Poolstruktureeritud intervjuus on, erinevalt struktureeritud intervjuust, küsimuste sõnastus ja nende esitamise järgnevus vaba, samas eeldab see siiski uurijalt põhjalikku eeltööd ning läbimõeldud küsitluskava loomist (Mahoney 1997; Thomas 2011: 163). Lisaks on võimalus intervjuu käigus eelnevalt planeeritud intervjuu kavale lisaks spontaanselt tekkinud küsimuste esitamist (Flick 2011: 113).

Üheks poolstruktureeritud intervjuu vormiks on ekspertintervjuud. Flick (2011: 113) toob välja, et ekspertintervjuude puhul ei huvitu uurija mitte niivõrd intervjuueeritavate isiksused, vaid pigem nende teadmised mingis kindlas valdkonnas. See tähendab, et ekspertintervjuude puhul on uurija huvitatud ekspertide teadmistest, lisaks annab see andmekogumismeetod juurdepääsu informatsioonile, millele muidu uurijal juurdepääs ei

ole võimalik (Litting 2009: 100; Mason 1996: 42). Seega ekspertintervjuud annavad võimaluse koguda informatsiooni, mida muudest andmeallikatest ei saa ning see meetod võimaldab ka teema süvitsi mõistmist ning põhjuste väljaselgitamist.

Käesoleva uuringu raames viidi läbi 13 ekspertintervjuud, millest 12 viidi läbi väliseksperptidega ning üks Eesti CSDP valdkonna eksperdiga (vt lisa 2 intervjuueeritud ekspertide tabel). Enne intervjuude läbiviimist koostati eelneva uurimustöö põhjal intervjuu kava küsimustik (esitatud lisa 3). Küsimustiku koostamisel lähtuti põhimõttest, et küsimused oleksid võimalikult selged, avatud ning mittesuunavad, lisaks, et intervjuu algaks üldisematel ning liiguks spetsiifilisematele teemadele. Küsimustikku on integreeritud Novaky mudelis välja toodud erinevad tasandid: liikmesriikide, EL-i ning NATO tasand. Küsimustik koosneb sissejuhatusest ning kolmest teema blokid. Sissejuhatuse osas anti ekspertidele võimalus rääkida enda erialasest seosest ja kogemusest CSDP-ga ning avaldada üldist arvamust Euroopa julgeolekuolukorrast. Esimene teema blokk keskendub CSDP vajalikkusele ning hoiakutele nii liikmesriikide, EL-i kui ka NATO vaates. Teise bloki küsimuste aluseks on peatükis 1.2.4 tutvustatud Novaky mudel. Teise bloki küsimused tulenevad Novaky mudeli faktoritest miks liikmesriigid osalevad või ei osale CSDP sõjalistel operatsioonidel ja tsiviilmissioonidel ning millised on nende faktorite omavahelised seosed, lisaks kuidas need põhjendused aitavad ellu viia riiklikke välis- ja julgeolekupoliitikaid. Lisaks käsitletakse teise teema bloki juures suurte ja väikeste liikmesriikide motivatsioonide sarnasusi ja erinevusi, mida Novaky oma mudelis ei käsitlenud. Kolmas teema blokk keskendub CSDP võimalikele tulevikuaarengutele. Kuna uuringu käigus viidi läbi ka inglise keelseid intervjuusid, siis tõlgiti küsimustik inglise keelde (esitatud lisa 4).

2.1.3. Intervjuueeritavate valiku kriteeriumid ja valim

Intervjuueeritavateks valiti eksperdid, kes puutuvad või on oma töös kokku puutunud EL-i julgeolekutemaatikaga ning kes on poliitilisele tasandile strateegiliste otsuste läbitöötajad ja ettevalmistajad. Nendeks olid diplomaadid, kõrgemad riigiametnikud ja eksperdid. Intervjuueeritavate valiku puhul oli oluline eksperdi profiil, ekspertidel pidi olema pikaajaline erialane kogemus ning rahvusvahelise koostöö taust julgeoleku valdkonnas. Lisaks oli oluline ka ekspertide ametikoht ning asjaolu, et nad teevad koostööd poliitilise

tasandiga. Intervjueeritud ekspertide tabel koos nimede, ametikohtade ja intervjuu toimumise koha ning ajaga on toodud lisas 2.

Töö keskmes on valdavalt väikeriikide eksperdid ning ekspertide valiku kriteeriumiks oli ka see, millist riiki nad esindavad. Intervjuud viidi läbi ühe Eesti, ühe Läti, ühe Leedu, kahe Soome, kahe Taani, kahe Hollandi, ühe Poola, ühe Saksamaa, ühe Prantsusmaa ning ühe Belgia eksperdiga. Riikide valiku kriteeriumiks oli asjaolu, et nad kuuluvad valdavalt Põhja-Euroopa kultuuriruumi ja omavad sarnast ajaloolist ohu tausta, millest võib eeldada riikide suhteliselt sarnaseid julgeolekupoliitika nägemusi ja arusaamu. Riikide valimi puhul olid tingimuseks ka nn. *uued* (alates 2004. aastal liitunud) ja *vanad* liikmesriigid, EL-i ja NATO liikmelisus ja CSDP-s osalemine. Eesti, Läti, Leedu ja Poola eksperdid esindavad liikmesriike, kes liitusid EL-iga 2004. aastal ning on NATO liikmesriigid. Holland, Belgia, Saksamaa ja Prantsusmaa esindavad liikmesriike, kes on EL-i asutajariigid ning kuuluvad samuti NATO-sse. Taani eksperdid esindavad liikmesriiki, keda võib pidada vanaks liikmesriigiks ja kes on NATO liige, kuid neil on CSDP-st opt-out. Soome eksperdid esindavad riiki, kes on EL-i liikmesriik, kuid pole NATO liige.

Valiku oluliseks kriteeriumiks oli lisaks ekspertide olemasolu, nõusolek ja sobiv aeg intervjuuks. Üheks ekspertide valiku miinuseks väiksemate riikide puhul on antud valdkonna ekspertide vähesus. Uuringut takistavateks teguriteks võivad veel saada intervjueeritavatega kontakti loomine ning nõusoleku saamine. Lisaks viidi intervjuud läbi (v.a Eesti eksperdiga) inglise keeles, mis ei olnud ühegi eksperdi emakeel, seega küsimustele vastates võisid eksperdid ennast mitte osata igas detailis korrektselt väljendada. Uurimuses kasutatud andmekogumismeetodi puhul tuleb arvestada intervjueeritavate teatud subjektiivsust, kuna nad väljendavad intervjuu käigus enda seisukohti. Lisaks ei pruugi intervjueeritavad vastata ausalt ja väljendada enda tegelikku arvamust, vaid lähtuda poliitilisest korrektsusest. Kõikide intervjueeritavatega võeti ühendust e-maili teel selgitades uurimustöö eesmärki ning paludes eksperdi nõusolekut intervjuuks. E-maili teel lepitati ka kokku intervjueeritavale sobiv aeg ja koht. Kõik intervjuud viidi läbi kokkulepitud ajal, kohas ja viisil.

2.1.4. Uurimuse käik, analüüs ja eetiline aspekt

Intervjuud viidi läbi vastavalt intervjueeritavate asukohale. Üheksa intervjuud viidi läbi 2014. aasta mai kuus Berliinis intervjueeritavate töökohtades, sest nii oli neil võimalik intervjuu paremini oma päevakavasse sobitada. Samuti võib seda pidada heaks intervjueerimise asukohaks, sest intervjueeritavad tundsid ennast oma töökohas mugavalt ning olid valmis küsimustele vastama. Üks intervjuu viidi läbi 2014. aasta augustis Tartu Ülikooli Raamatukogus ning üks intervjuu 2014. aasta augustis Tallinnas intervjueeritava töökohas. Üks intervjuu viidi läbi telefoni teel (Läti ekspert), sest nii oli sobivam intervjueeritavale. Telefoni teel läbi viidud intervjuu käigus ei olnud võimalik jälgida eksperdi kehakeelt ega emotsioone, kuid siiski täitis intervjuu sisuliselt oma eesmärgi. Intervjuude käigus esitati küsimusi vastavalt ettevalmistatud küsimustikule, kuid vajadusel seda ka kohendati, sest mõnel juhul oli intervjueeritav juba järgnevatele küsimusele vastanud. Lisaks küsiti ka intervjuu ajal täpsustavaid lisaküsimusi. Kõik intervjuud toimusid latusalt, ka telefoni teel läbi viidud intervjuu.

Enne intervjuu algust küsiti luba intervjuude lindistamiseks ning üheksa intervjuu salvestamisel kasutati diktofoni. Kolm intervjueeritavat ei soovinud, et nende intervjuud lindistatakse (Eesti ekspert, Poola ekspert kolonel Thomas Nojmiller ja Prantsusmaa ekspert kolonel Jean Emmanuel Bruneau), selle tõttu tegi intervjuuerija kogu intervjuu ajal märkmeid. Intervjuud kestsid keskmiselt tund aega, kõige pikem intervjuu üks tund ja 30 minutit ning kõige lühem 45 minutit. Hiljem transkribeeriti kõik intervjuud tekstina selles keeles nagu need läbi viidi. Seejärel vajadusel tõlgiti transkribeeritud tekst eesti keelde, püüdes tõlkida võimalikult otse ja identselt anda edasi intervjuude käigus tekkinud emotsioone ja tundeid. Andmed säilitati transkribeerituna ja arvutifailidena. Intervjueeritavatega hoiti kogu uuringu käigus kontakti, et vajadusel küsida vastuste kohta täpsustusi.

Pärast intervjuude transkribeerimist ja tõlkimist viidi esmalt läbi temaatiline kodeerimine, intervjuude kodeerimisel lähtuti intervjuude küsimustikus esitletud küsimustest. Selle põhjal moodustati temaatilised kategooriad. Kõik teemad ja kategooriad on moodustatud induktiivselt st lähtuvalt andmestikust. Seejärel sisestati intervjuud ning kategooriad NVivo andmetöötlusprogrammi ning kodeeriti intervjuud vastavalt temaatilistele kategooriatele. Antud kodeeringu tulemusi iseloomustavad kaks

joonist (lisa 5 joonis 1 ja joonis 2). Esimene joonis väljendab antud kategooriat käsitlenud ekspertide arvu ning teine joonis toob välja kui palju on eksperdid antud kategooriale viidanud (käsitluste arv) ehk kui oluliseks eksperdid on antud kategooriat pidanud. Joonis 2 alusel selgitati välja, milliseid kategooriaid pidasid intervjuueeritavad olulisemaks ning see oli aluseks analüüsile ning järelduste tegemisele. Töö analüüsi osas peatükis 2.2 selgitatakse kategooriate olemust ning tuuakse välja erinevate poliitikakujundajate arvamused kategooriate lõikes. Töö analüüsi osas on kasutatud intervjuude väljavõtteid transkriptsioonidest.

Kõikidele intervjuueeritavatele pakuti enne intervjuud võimalust, et nende anonüümsus tagatakse. Üheksa intervjuueeritavat ei soovinud olla anonüümsed ning lubasid töös kasutada enda nime, ametikohti ning tsitaate neile viidates. Kaks intervjuueeritavat soovisid anonüümsust, kuid lubasid enda nime kasutada intervjuueeritavate loetelus ning üks intervjuueeritav soovis täielikku anonüümsust. Samuti on kokku lepitud, et väljaspool antud magistritöö uuringut intervjuude helisalvestisi kasutada ei tohi.

2.2. Euroopa Liidu julgeolekupoliitika võimaldajad ja takistjad

Ekspertintervjuude põhjal koostatud kategooriate analüüsist tuleneb, et kõige olulisemaks teguriks peavad eksperdid liikmesriikide huve ja hoiakuid, samas rõhutasid nad ka EL-i ühiseid eesmärke ja poliitikaid ning väärtusi ja missioonitunnet (vt lisa 5 joonis 2), neid kahte kategooriat on nimetanud kõik intervjuueeritud eksperdid (vt lisa 5 joonis 1). Samuti kõnelesid eksperdid NATO ja CSDP koosmõju, liikmesriikide ja EL-i ressurside, otsustusprotsessi ning lahingugruppide tähtsusest. Eksperdid tõid ka mitmel korral välja suurte ja väikeste liikmesriikide temaatika, kuid seda kategooriat käsitletakse analüüsi osas seoses teiste kategooriatega (vt lisa 5 joonis 2). Teisi kategooriaid on eksperdid maininud vähem. Alljärgnevalt analüüsitakse erinevate kategooriate koosmõju ning nende takistaja või võimaldaja olemust. Seejärel koostatakse võimaldavate ja takistavate karakteristikute tabel, koondades sinna ka integratsiooniteooriad. Koostatud tabeli alusel tuuakse välja käesoleva uuringu põhjal koostatud tabeli ja Novaky mudeli sarnasused ja erisused.

2.2.1. Liikmesriikide huvid, hoiakud ja ohutunnetus ning huvide realiseerimine

Üheks olulisemaks ning enim ekspertide poolt välja toodud integratsiooni takistavaks teguriks on liikmesriikide erinevad huvid, sh erinevad hoiakud ja ohutunnetus. Liikmesriikide erinevatest huvidest kõnelesid kõik eksperdid ning pidasid seda ka peamiseks CSDP integratsiooni takistavaks faktoriks. Erinevate huvide ja ohutunnetuse tõttu on väga keeruline jõuda välis- ja julgeolekupoliitikas ühistele arvamustele ja seisukohtadele ning selle tõttu ka kiiresti reageerida. Eksperdid tõid välja mitmeid tahke, kuidas liigitada erinevaid huve ja hoiakuid.

Esiteks on liikmesriikidel erinevad fookused, näiteks Balti riikidel ja Poolal on fookus rohkem idas, lõunas asuvatel riikidel lõunas, Saksamaa fookus on igal pool, kuid see on spetsiifiline (Tettweiler 2014). Saksamaa ekspert lisas, et teiseks on erinevaid lähenemisi, kuidas võidelda kriisidega. Saksamaa pooldab kriisiennetust, samal ajal kui näiteks Prantsusmaa soovib läbi viia järjest enam operatsioone (Tettweiler 2014). Soome ja Rootsi pooldavad poliitilis-tsiviilset lähenemist, samas kui on riike, kes pooldavad pigem sõjalise jõu kasutamist (Kerttunen 2014), osa riike keskendub sõjalisele ja poliitilisele julgeolekule ning teised pigem n-ö *pehmetele* ja humanitaarsetele julgeoleku teemadele (Läti ekspert 2014). Kolmandaks on liikmesriike, kes pooldavad julgeolekualast kaitset NATO mitte EL-i poolt, teised jällegi soovivad, et tugevdama peaks EL-i ja NATO ei peaks mängima nii suurt rolli, ehk eksisteerib klassikaline Atlantilis-Euroopa lõhe (Tettweiler 2014; Kerttunen 2014). Samal ajal mõned liikmesriigid soovivad edasi liikuda integratsiooniga ning üles ehitada ühiseid EL-i juhtimisstruktuure, teised aga seda ei soovi (Tettweiler 2014). Falk Tettweiler ütles: „*Seega käimas on kõik need diskussioonid ... Meil puudub üldine arusaam CSDP-st, kuid samas osadel spetsiifilisematel teemadel suudetakse leida konsensus.*“

Liikmesriikide huve saab jagada ka geograafiliste huvipiirkondade järgi. Hollandi ekspert kol-ltn Martin Bonn tõi välja, et näiteks Prantsusmaal on otsesed huvid Aafrikas, Ida-Euroopa riigid kaitsevad rohkem enda pinnast, Skandinaavia ja Beneluksi riigid on avatumad rahvusvahelistele operatsioonidele ning lõunas asuvad riigid keskenduvad pigem enda piiride kaitsele ning põgenike temaatikale. Selle tõttu on kõikidel riikidel omad probleemid ja perspektiivid, mida nad tahaksid kaitsta (kol-ltn Bonn 2014). Leedu ekspert lisas, et see mis on probleemiks Portugalile, pole probleemiks Leedule ning

Aafrika jääb Leedust kaugemale, mille tõttu ei suudeta nende probleeme mõista. Kuid samas Aafrikas toimuv huvitab ka Leedut (kol Ažubalis 2014).

Võimalus on ka jagada riigid agendade kaupa, näiteks Holland on keskendunud inimõigustele (kol-ltn Bonn 2014). Samas Prantsusmaa agenda on see, et kui nad ütlevad, et teevad midagi EL-i heaks, tähendab see, et nad tahavad seda teha enda heaks (kol-ltn Bonn 2014). Kol-ltn Bonn lisas, et Suurbritannia tahab ühelt poolt olla EL-is, kuid neil on tugev side USA-ga ja tahavad saada EL-ilt erandeid ning Saksamaa vaatab alati enda majanduslikke huve. Soome ekspert Mika Kerttunen tõi välja, et esineb föderaalne versus liikmesriikide poolne lähenemine ehk kui tugev peaks EL olema. Seda peab ta ka praegu üleüldiselt suurimaks poliitiliseks lõheks. Lisaks on liikmesriikidel erinev ohutunnetus – kas nähakse ohtu Aafrikas või on oht Euroopa piiride lähistel (Kerttunen 2014). Lisaks tulenevad liikmesriikide erinevad suhtumised CSDP-sse ka sellest, et liikmesriigid soovivad ise kontrollida välis- ja julgeolekupoliitikaid (Taani ekspert 2014). Sageli puudub ka liikmesriikidel ühine tahe (Eesti ekspert 2014) ja selle tõttu ei suudeta operatsioonides ja missioonides kokku leppida ja otsuseid langetada (Tettweiler 2014).

Üheks oluliseks erinevuseks liikmesriikide vahel tõi Soome ekspert mv-kpt Juha Pallaspuro välja suhtumist EL-i julgeolekustrateegiasse. Soome näeb vajadust muuta EL-i julgeolekustrateegiat komplektsemaks ja paindlikumaks. Nende nägemuse järgi peaks sellest saama dokument, mis on pidevas muutuses ning mida liikmesriigid saaksid otsuste langetamisel kasutada (mv-kpt Pallaspuro 2014). Kuid mõned liikmesriigid, näiteks Suurbritannia, on selle vastu, sest neil on olemas NATO strateegiad ning nad pole uuendatud CSDP strateegiast huvitatud (mv-kpt Pallaspuro 2014). EL-i liikmesriikidel on tulenevalt erinevast ajaloost, geograafilisest asukohast ja kultuurist erinevad rahvuslikud huvid ning selle tõttu ka omad agendad ning neid saab analüüsida läbi erinevate tasandite. Selle tõttu, et riikidel on erinevad rahvuslikud huvid, ajalooline taust ja geograafiline asukoht, on neil ka erinevad ohutunnetused. Prantsusmaa ekspert kol Bruneau ütles: *„Igal riigil on omad huvid ja ajalooline kogemus ning see jääb alatiseks nii.“*

Liikmesriikide operatsioonidesse ja missioonidesse panustamise põhjendusi analüüsides tuleneb, et osalemine sõltub suurel määral liikmesriigi huvist. Taani ekspert kol Steffen Qvist Wied rõhutas, et Taani on alati soovinud olla USA-ga lähedane liitlane ning teinud

välispoliitiliselt palju, et olla USA-le meele järgi. Ta lisas: „*Sellised subjektiivsed asjad on need, mis meid suunavad ja kontrollivad.... Riigid osalevad selleks, et tahavad olla head partnerid kui ka selleks, et see täidaks nende rahvuslikke poliitikaid. Heaks partneriks olemine teenib rahvuslikku poliitikat*“.

Siinkohal tuuakse välja teiste ekspertide nimetatud põhjendused, miks riigid panustavad operatsioonidesse ja missioonidesse:

- „Tahame näidata, et oleme usaldusväärne liige“ (kol Claeys 2014);
- „Me oleme liiga väikesed, et olla üksi ja selle pärast oleme me ka EL-is, meie väikeriigina võidame sellest“ (Läti ekspert 2014);
- „Osaledes mõeldakse enda julgeolekule“ (Läti ekspert 2014);
- „Ei soovita, et probleemid jõuaksid koju, probleemid peaks lahendama seal kus need on tekkinud“ (Läti ekspert 2014);
- „Väiksemad riigid näevad, et CSDP on võimalus näidata enda head tahet suurematele riikidele“ (kol Bruneau 2014);
- „Väikeriikide motivatsiooniks on stabiilne EL“ (mv-kpt Pallaspuro 2014);
- „Osaleme, sest tahame olla sõbrad suuremate riikidega, mitte selleks, et meil oleks kusagil regioonis omad huvid“ (kol-ltn Bonn 2014);
- „Operatsiooni juhtival riigil on alati oma poliitiline agenda“ (kol-ltn Bonn 2014);
- „Osaletakse selleks, et mitte ära kaotada enda olemasolevaid võimekusi“ (kol-ltn Bonn 2014);
- „Osalemise huvid tulenevad kolooniate taustast ja globaalsetest huvidest“ (Kerttunen 2014);
- „Tahetakse esindada ühiskonna vähemuste huve“ (Kerttunen 2014);
- „Sõjalistes operatsioonides osalemine annab võimaluse testida oma süsteeme ja sõjaväelastel saada hea kogemus“ (Kerttunen 2014);
- „Osalemine võib anda võimaluse saada midagi vastu teises valdkonnas - teeme midagi ja saame midagi tagasi“ (Kerttunen 2014);
- „Osaleme, sest kaitseme oma huve“ (kol Nojmiller 2014).

Riik peab tagama oma rahva huvid läbi poliitika elluviimise. Üheks instrumendiks huvide realiseerimiseks rahvuslikust vaatenurgast on osaleda CSDP operatsioonides ja missioonides (Eesti ekspert 2014). Näitena tõi Eesti ekspert Ukraina, sest Eesti huvides

on see, et Ukrainas oleks tagatud turvalisus ja stabiilsus ning Eesti osalemine EL-i missioonil on üks *pusle* suuremast osast. Poola ekspert lisas, et riikidel on huvid, neil on poliitiline eesmärk ning nad püüavad oma eesmärgi läbi suruda ning poliitikaid rakendada isegi läbi operatsioonide (kol Nojmiller 2014). Läti ekspert rõhutas, et nende üheks olulisimaks välispoliitiliseks eesmärgiks on tugev EL-i roll maailmas, seega aktiivne osalemine CSDP-s on kooskõlas välis- ja julgeolekupoliitika ning huvidega. Kerttunen tõi näite, et poliitiliseks eesmärgiks võib olla illegaalide sissevoolu ärahoidmine enda riiki, seega probleemide lahendamine kohapeal võib tagada selle, et probleemid ei kandu üle (*spill over*) enda riiki. Riigid osalevad CSDP operatsioonides ja missioonides, sest tahavad olla head partnerid ning ka selleks, et see täidab nende rahvuslikke poliitikaid – see on kahesuunaline protsess, kus heaks partneriks olemine teenib rahvuslikku poliitikat (kol Wied 2014). Seega CSDP operatsioonides ja missioonides osalemine on riikidele üheks võimaluseks oma huvide realiseerimiseks (Tettweiler 2014; kol Wied 2014) ning CSDP-sse panustamine on üks osa laiemast poliitikast (Eesti ekspert 2014).

2.2.2. EL-i ühised eesmärgid ning väärtused ja missioonitunne

CSDP eesmärgipäraseks toimimiseks on oluline, hoolimata liikmesriikide erinevatest huvidest ja ohutunnetustest, et liikmesriigid suudaksid kokku leppida EL-i ja CSDP ühistes eesmärkides ja poliitikas. Intervjueeritavad pidasid CSDP-d EL-ile ja liimesriikidele vajalikuks ning CSDP ellukutsumise ja rakendamisega on näidatud, et suudetakse leida konsensus ning ühised eesmärgid. Peamine põhjus, miks liikmesriigid peavad CSDP-d vajalikuks on see, et CSDP aitab tugevdada EL-i poliitilist rolli maailmas. Selle saavutamiseks on oluline koostegutsemine ning ühisel häälel rääkimine. Kuid selleks, et olla suurtele rahvusvahelistele jõududele võrdväärne partner, on vaja määratleda ja kokku leppida ühistes julgeolekuohtudes. Kol-ltn Bonn ütles: „*Euroopa riigid peaksid rääkima ühisel häälel, siis on nad kuuldavad, võib-olla ainult Saksamaa, Prantsusmaa ja Suurbritannia on maailma poliitikas kuuldavad üksi.*“ Seega annab CSDP EL-ile vajaliku rahvusvaheliste suhete kaalu ning selle tõttu saab EL olla julgeolekupoliitikas oluline toimija.

Lisaks peaks EL oleks võimeline kaitsma oma huve ning ka võimeline ennast ise kaitsma (Tettweiler 2014; kol Ažubalis 2014). Läti ekspert tõi välja, et kui EL-il on tugev

sõjaline ja julgeolekualane tugi, siis ta saab olla edukas teistes poliitilistes valdkondades. EL peaks olema võimeline ennast ise ning ka enda huvisfääri kaitsma (kol Bruneau 2014; mv-kpt Pallaspuro 2014; Taani ekspert 2014). CSDP annab võimaluse tegeleda tulevaste kriiside ja probleemidega ning oluliseks on kriiside lahendamine kohapeal, mitte oodata, kuni need jõuavad Euroopasse (mv-kpt Pallaspuro 2014). Mv-kpt Pallaspuro tõi näite, et narkootikumide ja illegaalidega seotud probleeme peab lahendama kohapeal, laskmata neil jõuda Euroopasse.

Taani ekspert kol Wied tõi välja, et EL on ennast tõestanud tsiviilmissioonide läbiviijana ning olnud selles edukas. Samas peaks üle vaatama praeguseid põhimõtteid ja julgeolekuohte ning kaasama aruteludesse kõiki uusi liikmesriike (kol Wied 2014). Seega oli ta seisukohal, et CSDP peaks edaspidi keskenduma ainult tsiviilmissioonidele ning jätma sõjalised operatsioonid ning sõjalise koostöö NATO-le, sest EL-is ei suuda liikmesriigid olulistes küsimustes jõuda üksmeelele (kol Wied 2014). EL ja liikmesriigid on võimelised ühiseid eesmärgi püstitama ja ka CSDP-d ellu viima, sest ühisest tegevusest saadakse kasu. Intervjuudest tulenevalt on liikmesriikidel vaja CSDP-d, et teha enda hääl kuuldavaks ning stabiliseerida enda naabruskonda ja hoida ära kriiside eskaleerumist.

Liikmesriikidele on CSDP puhul olulised konstruktivistliku lähenemise alla kuuluvad ühiselt konstrueeritud väärtused ja missioonitunne. Kui kerkib kriis, siis ei ole ainult küsimus EL-i poliitilisest rollist maailmas, vaid tekib ka moraalne ja eetiline küsimus (Kerttunen 2014). Kerttunen rõhutas, et vajadus osaleda kriisireguleerimise operatsioonides ja missioonides tuleb ilmselt ideoloogiliselt lääne kultuurist. Seega kindlasti eksisteerib ka „teeme head“ argument (Kerttunen 2014). Mv-kpt Pallaspuro lisas, et Soome tunneb kohustust panustada, sest nende riigi majandus on kasvanud ning nad tahavad aidata riike, kes on teistsuguses situatsioonis. Üheks CSDP koostööd tõhustavaks faktoriks toodi välja ka solidaarsus (kol Bruneau 2014; Läti ekspert). Näiteks Läti osalemine Mali ja Kesk-Aafrika Vabariigi operatsioonis, kus neil puuduvad otsesed huvid, on solidaarsuse näide (Läti ekspert 2014).

Liikmesriikidele on oluline humanitaarne aspekt ning inimõiguste kaitse (Taani ekspert 2014; kol Wied 2014). Holland on näiteks väga keskendunud inimõiguse kaitse temaatikale (kol-ltn Bonn 2014). Lisaks töid kol Claeys, Tettweiler ja kol Gintaras

Ažubalis välja, et tihti ollakse antud kriisist huvitatud ning tahetakse operatsiooni või missiooni toetada ning anda enda panus. Belgia puhul saab näiteks tuua Somaalia operatsiooni ning Saksamaa puhul Balkani piirkonna, samas see põhjendus ei kehti Aafrika kohta (kol Claeys 2014; Tettweiler 2014). Seega olulised on ühised väärtused ja kohustused (kol Ažubalis 2014) ning siiras soov konflikti piirkonnas rahu saavutada (Eesti ekspert 2014). Läti ekspert tõi välja CSDP puhul moraalsete, õigusriigi ja demokraatia vääruste olulisuse.

2.2.3. NATO ja CSDP koosmõju

CSDP eesmärgipärase toimimise üheks teguriks on koostöö ja dubleerimise vältimine NATO-ga. Kui EL-is hoogustusid välis- ja kaitsekoostöö integratsiooni arutelud, siis üheks peamiseks takistuseks peeti selle võimalikku dubleerimist NATO-ga. Selle tõttu oli USA kaasatud CSDP arengudebattidesse. NATO-l ja CSDP-l on mitmeid erinevusi ning selle tõttu ei saa ka väita, et nad on üksteist täielikult dubleerivad. Kuid selleks, et dubleerimist vältida, on oluline nende omavaheline koostöö ja koordinatsioon.

Eksperdid tõi NATO ja CSDP kohta välja mitmeid erinevusi. Näiteks Prantsusmaa ekspert kol Bruneau ütles, et EL-i nähakse kui n-ö *pehmete* operatsioonide läbiviijat ning NATO-t kui sõjaliste operatsioonide läbiviijat. Mv-kpt Pallaspuro rõhutas, et EL tegeleb laiemate julgeoleku küsimustega, samal ajal kui NATO tegeleb kitsamate sõjaliste operatsioonidega. Erinevusi ka NATO ja EL-i huvides, näiteks EL keskendub rohkem Aafrikale, kus NATO pole aktiivsust üles näidanud (Pallaspuro 2014). Saksamaa ekspert Tettweiler pidas erinevuseks seda, et NATO omab teatud võimekusi, kuid EL ei oma üldse võimekusi. Poola ekspert kol Thomas Nojmiller oli seisukohal, et NATO on kindlaskujunenud organisatsioon heade struktuuridega, kuid EL-i sõjalised struktuurid on uued, kuid samas positiivne on see, et CSDP puhul saab kasutada NATO õppetunde (*lessons learned*) ning neid üle kanda EL-i. Belgia ekspert lisas, et EL-is on rohkem ühist nägemust, sest liikmesriikide päritolu on sarnasem kui NATO-s, kus liikmesriigid katavad suuremat osa maailmast (kol Claeys 2014).

Mitmed eksperdid tõi välja, et nende riigis nähakse peamise julgeolekuorganisatsioonina NATO-t, kuid siiski näiteks Soome, Saksamaa ja Belgia

eksperdid rõhutasid, et nende riik toetab võrdselt nii NATO-t kui CSDP-d¹¹. Kerttunen oli seisukohal, et CSDP areng on NATO poolt tervitatav, aga seda nii kaua, kuni see ei kasva liiga suureks. Kui CSDP kasvaks liiga suureks, tekiks küsimus ressursside dubleerimise kohta ning see seaks ohtu NATO rolli Euroopas ning soodustaks edasisi kaitsevõimete vähendamist (Kerttunen 2014). Teistsuguse vaatega oli kol Bruneau, kes arvas, et kui CSDP oleks efektiivsem, siis poleks NATO-t vaja, kuid rõhutas, et Prantsusmaa ametlik seisukoht on see, et mõlemad on vajalikud.

Läti ja Soome ekspert Kerttunen olid seisukohal, et läbi NATO saavad nad enda huve kohati paremini esindada kui läbi CSDP ning nende poliitika kattuvus NATO-ga on suurem. Kuid seda peamiselt selle tõttu, USA on üks NATO suurimad liikmesriike ning NATO-sse panustamine annab välispoliitilise eelise Washingtonis (Kerttunen 2014). Kerttunen lisas, et see tähendab juurdepääsu ning kui on olemas juurdepääs, siis saab edastada ka enda sõnumit.

Enamik eksperte tõi välja, et kuna suur osa CSDP ja NATO liikmesriike kattuvad ning mõlema puhul kasutatakse liikmesriikide ressursse, siis nad ei tohiks olla dubleerivad, vaid peaksid üksteist täiendama. Kpt-tln Bonn rõhutas, et EL täidab NATO lünkasid ning selle tõttu nad ei võistle omavahel, nad teevad pigem koostööd. EL-il on kasutada mitmeid tsiviilseid töövahendeid, mida on võimalik operatsioonidesse integreerida ning seda kasutatakse näiteks Atalanta operatsiooni puhul (kpt-ltn Bonn 2014). Eesti ekspert oli seisukohal, et EL-il on teine *know how* ning nad pole konkureerivad, sest EL pole mõeldud kollektiivseks julgeoleku tagatiseks. Läti ekspert tõi samuti välja, et mõlemal organisatsioonil on omad eelised, NATO ja CSDP puhul ei dubleerita struktuure ning nad täiendavad teineteist.

Kerttunen näeb NATO ja CSDP suhet võistlevana, kui seda teha individuaalsete liikmesriikide vaatenurgast, kes panustavad mõlemasse. Ta lisas: „*Riikidel tekib küsimus, kas panustada ühte projekti või teise, kas arendada ühte võimekust või teist, kunagi pole küsimus, et teeks mõlemat, sest alati on raha küsimus. Samas poliitilisel tasandil pole*

¹¹ Tettweiler ütles, et Saksamaa näeb EL-i võimelisemana rakendama laiaulatuslikku lähenemist erinevatele võimekustele, kuid samas NATO on võimelisem panustama sõjalist võimekust. Kol Claeys rõhutas, et Belgia ei toetu rohkem ei NATO-le ega ka EL-ile, Belgia on mõlema liige ning see on ka nende aluspõhimõte. Soome pole NATO liige ning selle tõttu toetavad nad CSDP poliitikat tugevalt (mv-kpt Pallaspuuro 2014).

operatsioonid nii võistlevad, sest neil on erinev fookus.“ Teiste ekspertidega antud küsimuses jäi erinevale seisukohale Taani ekspert kol Wied, kes näeb CSDP-d ja NATO-t dubleerivatena, sest mõlemad võistlevad samade ressursside pärast ning see on liikmesriikidele liiga kulukas. Samas tõi ta välja, et mõistab riike, kes on EL-i, kuid pole NATO liikmed. Ta rõhutas, et sõjalist koostööd peaks arendama NATO ning EL peaks jääma ainult kriisireguleerimises tsiviilmissioonide läbiviijaks (kol Wied 2014).

Eksperdid rõhutasid CSDP ja NATO vahelist koostööd ja koordineerimist. Läti ekspert jagas koostöö erinevatele tasanditele. Ta ütles, et poliitilisel tasandil ning institutsionaalsel tasandil koostöö on hea. Operatiivtasandi koostöö on samuti hea, sest inimesed on sunnitud koos töötama. Kuid neljas tasand on nõ keskne tasand, mis toimib formaalsete struktuuride raames, näiteks diplomaatide kohtumised, mis ei toimi (Läti ekspert 2014). Sellel on ka teatud põhjused. Enamik eksperte tõi näiteks Küprose probleemi, sest teatud tasandil ei saa CSDP ja NATO informatsiooni vahetada. See takistab edasist integreerumist ning intervjueeritavad olid seisukohal, et edasise koostöö tõhustamine sõltub enamasti sellest, et mis saab Türgi, Küprose ja Kreeka suhetest.

Kpt-ltn Bonn tõi välja CSDP ja NATO koostöö kohta asjaolu, et nende vahel puudub hea koordinatsioon, millised võimed lähevad millisele organisatsioonile. Näiteks, kui liikmesriik on andnud NATO ülesannetesse lennuki, mida ei kasutata ja kui EL esitab palve seda lennukit kasutada, siis seda ei saa teha, sest see on antud NATO kasutusse (Bonn 2014). Samas koostöö valdkonnast on ka tuua häid näiteid. Tettweiler ütles, et näiteks madalamal sõjalisel tegevusalal NATO protseduurid on üle kantud EL-i ning EL-is on kasutusel sama operatsioonide planeerimise protseduur. Lisaks tõi ta välja hea koostöö Saksamaa näitel, kus NATO ja CSDP peakontor on koondatud Ulmi. Seega inimesed, kes töötavad CSDP ja NATO raames asuvad ühes peakontoris ja selle tõttu tekib parem sünergia ning infovahetus.

2.2.4. Ressursside puudus ning CSDP debatis osalemine

CSDP sõltub liikmesriikide vabatahtlikkust võimete panusest ja vajaliku võimekuse ning rahaliste vahendite ehk ressursside olemasolust. Teiseks peamiseks CSDP integratsiooni takistajaks pidasid eksperdid asjaolu, et riikidel on väga erinevad võimalused panustada CSDP-sse ning paljudel riikidel puuduvad vajalikud ressursid, nii finantsilised kui inimressursid (kol Bruneau 2014; Läti ekspert 2014; kpt-ltn Bonn 2014; Kerttunen 2014;

kol Wied 2014; Eesti ekspert; kol Nojmiller 2014). Lisaks juba olemasolevad liiga suured kohustused. Samas on ka probleeme EL-i ressursside rakendamisega ning olemasoleva elluviimisega (Läti ekspert 2014, Kerttunen 2014). Kerttunen lisas: „*Ma tahaksin näha, et me hakkame kasutama seda, mida me oleme kavandanud.*“ Vajalike funktsionalistlikku iseloomu väljendavate finants- kui ka inimressursside olemasolu tõstab oma mudelis esile Novaky mitmel tasandil, ta rõhutab nii kaitse-eelarvete suurust kui erinevate sõjaliste ressursside olemasolu.

CSDP toimimist takistavaks teguriks tõid eksperdid välja ka aeglast ja keerulist otsustusprotsessi, mis tuleneb selle valitsustevahelisest iseloomust ning mille tõttu venib operatsioonide ja missioonide algatamine (Tettweiler 2014; kol Claeys 2014; Läti ekspert 2014; kol Bruneau 2014; kol-ltn Pallaspuro 2014). Kuid just kriisireguleerimise puhul on väga olulise tähtsusega reageerimisaeg. Otsustusprotsess on aga aeglane, sest kõik liikmesriigid tahavad esindada ja läbi suruda enda huve. Kol Claeys ütles: „*Tihti me näeme, et kui kriis kusagil puhkeb, siis on vaja veenda avalikkust kriisi tõsidusest ning alles pärast seda tehakse lõplik otsus. Kuid tavaliselt on selleks ajaks juba kriis sellises staadiumis, et me ei saa rääkida enam ainult kriisireageerimisest vaid ka kriisireguleerimisest. Ma eelistaksin, et kui kriis puhkeb, siis mehhanismid on nii kiired, et nad suudaksid kriisi peatada enne, kui see areneb suuremaks.*“

Soome ekspert kol-ltn Pallaspuro pakkus pika ja keerulise otsustusprotsessi lahenduseks välja EL-ile suurema otsustusõiguse andmise antud valdkonnas ehk ta sooviks anda suuremat otsustusõigust EL-i institutsioonidele. Ta lisas: „*Võib-olla EL-i institutsioonidel peaks olemas legitiimsus alustada ise operatsioone, ilma, et oleks vaja läbi viia nii pikki arutelusid ning läbida keerukat otsustusprotsessi.*“ Tettweiler lisas, et antud valdkonnas võiks anda suurema otsustusõiguse näiteks EL-i välisteenistusele. Sealsed ametnikud võiksid otsustada, kas kriisireguleerimise valdkonnas on tegevus vajalik või mitte ning nad ka võiksid koostada vajalikud plaanid ja siis liikmesriigid otsustaksid, kes panustab ja milliste vägedega. Seega soovivad eksperdid anda rohkem otsustusõigust rahvusülesele tasandile, mis toob välja neofunktsionalistliku iseloomu. Kol Wied aga nägi pika otsustusprotsessi lahendusena seda, kui EL jääks tsiviilmissioonide läbiviijaks, sest EL on ennast selles tõestanud ning liikmesriikidel on tsiviilmissioonides lihtsam kokkuleppele jõuda kui sõjalistes operatsioonides.

Enda huvide esindamine ja läbisurumine on liikmesriikide jaoks oluline ning seda rõhutas enamik eksperte. Otsustusprotsessis on aga küsimuseks, kuidas liikmesriigid oma mõjujõudu ära kasutavad. Bonn ütles, et kui hollandlased tahavad enda agendat läbi suruda, siis minnakse mõne suurema riigi juurde ja proovitakse nad nõ ära rääkida ning selle kaudu on suurem võimalus, et hollandlaste agenda realiseerub. Kuid selge on ka see, et mida suurem riik, seda suurem on mõju. Bonn toob ka välja oma kogemuse n-ö tagatubade kokkulepete kohta, ta ütleb, et seda tehakse palju, kus üks riik toetab teist ning vastutasuks saavad nad teiselt riigilt mingi muu toetuse, kus pole midagi tegemist EL-i julgeolekupoliitikaga.

Intervjueeritavad tõid välja ka mitmeid tegureid, mis aitavad riikide mõjujõudu suurendada. Näiteks Soome peab oluliseks, et nende inimesed töötaksid erinevates otsustusprotsessi faasides EL-i juures. Selleks, et seda soodustada, on vastu võetud seadus, mis lubab inimestel töötada EL-i institutsiooni või mõne operatsiooni juures, kaotamata selle tõttu oma eelmist töökohta (kol-ltn Pallaspuuro 2014). Belgia ekspert rõhutas olulise faktorina enda huvide kommunikeerimise oskust. Läti ekspert toob soodustava faktorina enda riigi inimeste, kes valmistavad ette poliitikadokumente, töötamist EL-i institutsioonides, ta rõhutas, et see pole väga ametlik, kuid hea võimalus mõjutada omades inimesi kõrgetel ametikohtadel. Teiseks faktoriks nimetab ta mõjutamist meedia abil, näiteks Saksamaa ja Suurbritannia meediakanalitel võib olla huvide läbisurumisel oluline roll (Läti ekspert 2014). Kol Bruneau arvates on oluliseks teguriks haritud liidrite olemasolu, kellel on teadmisi ja kes mõistavad teisi liikmesriike, sest teiste mõistmine on väga oluline enda huvide esindamisel. Eesti ekspert tõi näiteks välja, et kui riik otsustab operatsiooni või missiooni panustada, siis on kindlasti tema mõju suurem.

Ekspertid pidasid üheks oluliseks liikmesriikide motivaatoriks ka võimalust osaleda CSDP debatis ning läbi osalemise ka otsuste mõjutamist (kol-ltn Bonn 2014; Tettweiler 2014; mv-kpt Pallaspuuro 2014; Kerttunen 2014; Eesti ekspert 2014). Liikmesriikide ning eriti väikeriikidele annab see võimaluse osaleda julgeolekupoliitika kujundamises ning mõjutada vastavalt võimalusele ning oskustele otsuseid, lisaks ka läbi suruda oma huve ja eesmäärke.

2.2.5. Lahingugrupid

CSDP oluliseks pidevas valmisolekus olevaks sõjaliseks *tööriistaks* on lahingugrupid, kuid nagu ka peatükis 1.1.2 on välja toodud, pole neid siiani rakendatud. Lahingugruppide osas oli osa eksperte kriitilisemad kui teised. Kuid kõik eksperdid tõid välja, et lahingugruppe pole kunagi kasutatud ning kas neid üldse kasutatakse pole teada, sest nende kasutamine sõltub suuresti poliitilisest tahtest ning kindla lahingugrupi liikmetest. Mitmed eksperdid tõstatasid küsimuse, et kui on midagi, mida pole kunagi kasutatud, siis tekib küsimus, et miks seda üldse vaja on, sest lahingugrupid on liikmesriikidele finantsiliselt suur koorem. Eesti ekspert ja Hollandi ekspert kol-ltn Hans Veenhuijzen tõid välja lahingugruppide kohta ütluse *loose it or use it* ehk siis kui seda ei kasuta, siis selle võib ära kaotada. Kol-ltn Bonn esitas retoorilise küsimuse, et miks me seda üleval peame, kas ainult selleks, et see oleks olemas? Taani eksperdi meelest on lahingugrupid raha raiskamine, neid pole kunagi kasutatud ning kunagi ka ei kasutata, kui neid ei oleks, siis säästaksime arvestataval määral raha (kol Wied 2014). Samas toob Tettweiler välja, et ka EL-is käivad samuti viimaste aastate jooksul arutelud, millal peaks neid rakendatama ning milliste stsenaariumite puhul. Seega arutatakse EL-i poliitilisel tasemel kas peaks lahingugruppe kasutama selleks, et neid lihtsalt kasutada, sest osa liikmesriike on seisukohal, et kui me neid ei kasuta, siis peaks nad ära kaotama.

Lahingugruppide tuleviku osas jagunesid eksperdid kaheks, ühed pidasid praegust kontseptsiooni sobilikuks, leides, et otseselt poleks vaja midagi muuta, samal ajal teised olid seisukohal, et muudatusi kindlasti vaja. Kerttunen näiteks ei näe vajadust lahingugruppide rolli ümberdefineerimiseks ning vajadust seda millegi muu vastu välja vahetada. Ta ütles, et väga lihtne on hüljata võimekust, kuid selle ülesehitamine võib aega võtta 10 aastat. Läti ekspert näeb lahingugruppide tulevikku sellisena nagu see on praegu, ta tõi välja, et lahingugrupid on võimaluseks operatiivsuse tõstmiseks osalevate relvajõudude vahel.

Lahingugruppide kontseptsiooni kitsaskohti ja võimalikke muudatusi tõid välja mitmed intervjueeritavad. Kol-ltn Bonni arvates on miinus see, et ühte lahingugruppi saab kriisis kasutada kuus kuud, siis on võimalus, et töö võtab üle teine lahingugrupp, kuid samal ajal pole lahingugrupid ette nähtud mitmeaastasteks operatsioonideks ning kui on juba operatsiooni alguses näha, et see võib venida pikemaks, pole lahingugrupi kasutamine

mõttekas. Soome ekspert mv-kpt Pallaspuro ütles, et lahingugrupi kasutamise võimalikkus peaks olema paindlikum, näiteks peaks olema võimalik kasutada lahingugruppi juba käimasolevate operatsioonide tarbeks, mitte ainult tulevates operatsioonides. Ta peab oluliseks finantseerimisküsimust, sest kui lahingugrupp välja saata, siis enamuse kuludest peab katma selle lahingugrupi juhtriik. „*Kui oleks Euroopa Liidu otsustada, kas saata lahingugrupp välja, siis peaks olema loodud mingisugune kuluda jaotamise mehhanism,*“ lisas ta. Teine Soome ekspert Kerttunen nägi võimaliku arengusuunana seda, et kolm lahingugruppi võiks ühendada ning siis saaks neid kasutada brigaadi lahingugrupina¹², sest siis oleks lahingugrupil ka suuremat kaalu. Samas kontseptsiooni ei tohiks muuta, vaid peaks arendama operatiivseid parameetreid (Kerttunen 2014).

Belgia ekspert kol Claeys oli arvamisel, et praegune lahingugruppide olemus on minevik ning tulevikuks pidas ta nõ riikide klastrit, kellel on võimed ja lüngad ning kui mõni riik hakkab võimeid kaotama, näiteks majanduslikel põhjustel, piirangute või värbamise probleemide tõttu, siis teised peaksid neid täiendama. Riigid peaksid olema võimalised üksteist operatsioonidel asendama ning selle tõttu kasutama sama varustust (kol Claeys 2014). Kriitika kõrval tõi osa eksperte välja ka positiivsemaid aspekte - lahingugruppide puhul saavad riigid vahetada võimete pakette ning ettevalmistuse faasis peavad nad õppima koos töötama ning hoidma tihedat sidet (Tettweiler 2014; Läti ekspert 2014). Positiivne on ka see, et lahingugrupid annavad võimaluse kaasata ka sinna EL-i partnereid nagu näiteks Ukrainat ja Moldovat (Tettweiler 2014).

2.2.6. Liikmesriikide strateegiline plaan ja visioon

Kuna riikidel on erinevad huvid ja agendad, siis puudub ka pikaajaline ühine strateegiline plaan ja visioon nii liimesriikides kui ka EL-is (kol-ltn Bonn 2014; Kerttunen 2014). Üle poole ekspertidest tõi välja, et tegelikkuses toimub liikmeriikides otsustamine, kas osaleda CSDP operatsioonil või missioonil juhuslikult ja kõike missioone ja operatsioone võetakse *case by case* (juhtum juhtumi kaupa). Riikides on küll olemas üldisemad strateegilised dokumendid, kuid nende pinnalt ei langetata otsuseid. Mv-kpt Pallaspuro tõi välja, et nad osalevad suuresti operatsioonides, kui keegi kutsub neid osalema. Kpt-tln Bonn oli seda küsimust analüüsides väga kriitiline, ta ütles, et enamikul riikidest puudub

¹² Brigaadi lahingugrupp koosneks 4000 sõjaväelasest.

plaan mida CSDP-s teha. Ta lisas: „*Ma olen alati arvanud, et riikidel on olemas suured plaanid, kuidas lahendada probleeme, kuid see pole nii Saksamaal ega ka Hollandis. Kõik toimub case by case....Meil puudub igasugune strateegiline plaan ning see on uskumatu. Enamik riike koostab nõ valgeid pabereid, kuid need on nii üldised, et ka teised riigid võiksid neid samu kasutada. Näiteks enne öeldi, et pärast ISAF-i missiooni lõppu on juba uus missioon paigas 2013. aastal, kuid nüüd on juba 2014. aasta midagi pole toimunud ning keegi ei tea midagi.*“ Ta lisas, et kui näiteks Prantsusmaa ütleb, et Kesk-Aafrika Vabariigis ei järgita inimõigusi, siis me peame sellega tegelema, kuid inimõigusi ei järgita ka Nigeerias ja Kongos. Kuid ainult siis, kui Prantsusmaal on huvi selles riigis, peame tegelema inimõiguste probleemiga. Ta oli seisukohal, et ühiste huvide puudumine on ka laiemalt EL-i eesmärkide probleem (Bonn 2014).

Soome ekspert Kerttunen tõi välja, et EL-il puudub strateegiline visioon sellistes küsimustes nagu kuhu võiks EL minna ning kuhu võiks viia kriisireguleerimist. Lisaks ka milliste ohtudega EL ja liikmesriigid seisavad silmitsi, mis on meetmed mida võiks arendada nii EL-is kui ka NATO-s ja individuaalsetes liikmesriikides (Kerttunen 2014). EL-il peaksid olema strateegiad ja ühised poliitikad, EL-il peaksid olema plaanid ja elemendid ning siis saaks neid kasutada kriisisituatsioonis (mv-kpt Pallaspuuro 2014).

Samas on keeruline koostada pikemaajalisemaid strateegilisi plaane, sest paljusid esile kerkivaid kriise ei ole suudetud ette ennustada ning kriisid võivad esile kerkida ka väga erinevates piirkondades. Samal ajal, kui kriise on ette ennustatud, võtab tihti otsustusprotsess nii kaua aega, et selle ajaga on kriis juba eskaleerunud. Selle tõttu tegeletaksegi peamiselt kriisireguleerimisega mitte kriisiennetamisega. Mitmed eksperdid olid ühte meelt, et CSDP peaks püüdma tegeleda rohkem kriisiennetusega ning kasutama juba praegu olemasolevat informatsiooni vasemaks reageerimiseks (Tettweiler 2014; mv-kpt Pallaspuuro 2014). Sõjaline sekkumine peaks olema viimane võimalus ning suuremat rõhku peaks panema kriisiennetusele.

Mõned eksperdid tõid välja, et nende riigis otsustatakse operatsioonis või missioonis osalemine siiski peamiselt strateegiliste dokumentide põhjal. Näiteks Taani ekspert kol Wied ütles: „*Meil on olemas strateegia, mis põhineb suurematele maailma regioonidele. Kui kerkivad esile rahusäilitamise, terrorismiga võitluse, inimõiguste ja genotsiidi probleemid, siis me näeme ennast kohustatud osalema.*“ Eesti ekspert lisas: „*Meil on*

pikemaajalisem strateegia olemas, prioriteetsed piirkonnad määratletud ning see aitab planeerida. Meil on pikemaajalisem kava sõjalistele operatsioonidele. Kuid võib tulla ka ootamatuid juhtumeid.“ Selle ilmestamiseks tõi ta näite Eesti osalemise Kesk-Aafrika Vabariigi operatsioonil, kus oluliseks kaalukeeleks oli võimalus parandada julgeolekusuhteid Prantsusmaaga. Prantsusmaa ekspert kol Bruneau kirjeldas nende riigis toimuvat: „*Esiteks koostatakse analüüs, poliitilisel tasandil hinnatakse kriisi olulisust ning selle mõju rahvuslikule tasandile. Meil on ka konfidentsiaalne aastane dokument nõ strateegiline ülevaade, kus klassifitseeritakse riigid teatud numbrilistesse kategooriatesse. Kui kriis tekib, siis meie panuse suurus on tavaliselt kooskõlas selle dokumendiga.*“

2.2.7. Integratsiooni süvenemine ja CSDP tulevik

Integratsiooni edasise süvenemise ning neofunktsionalistliku ülekandefekti võimalikkuse osas olid eksperdid erinevat meelt. Osa eksperte oli arvamusel, et CSDP-sse ei peaks lisama teisi mehhanisme, sest olemasolevaid on vaja rakendada, samas osa arvas, et koostööd võiks CSDP raames laiendada. Teiste koostöö vormide osas olid eksperdid erimeelt. CSDP tegevusvaldkondi laiendada on ilmselt keeruline, sest siiani pole kasutatud ühte olulist CSDP mehhanismi – lahingugruppe. Seega tekib küsimus, miks on vaja juurde tekitada uusi kohustusi ning mehhanisme kui ei rakendata olemasolevaid.

Hollandi ekspert kpt-ltn Bonn, Läti ekspert, Taani ekspert kol Wied ja Eesti ekspert olid ühisel seisukohal, et EL-is võiks arendada koostööd väiksemates liitudes, kus riikidel on sarnane poliitiline taust ja arusaamad ning selle kaudu on võimalik üles ehitada side riikide vahel. Headeks näideteks on Saksamaa poolt arendatav raamriikide kontseptsioon (*Framework Nation Concept*)¹³ ning Põhjamaade ja Balti riikide kaitsekoostöö. Eesti ekspert tõi näideteks väiksemates riikide grupis alalise struktureeritud koostöö, mida pole julgeolekupoliitikas siiani kasutatud ning nõ tahte koalitsioonid (*Coalition of the*

¹³ Raamriikide kontseptsiooni eesmärgiks on tõhustada kaitsekoostööd ajalooliselt ja poliitiliselt sarnaste riikide vahel, näiteks teeb selle raames tihedat kaitsealast koostööd Holland ja Saksamaa (Kpt-ltn Bonn 2014). Kpt-ltn Bonn lisas: „*Mina usun raamriikide kontseptsiooni ning oluliseks kaitsekoostöö tingimuseks on see, et riigid oleksid võimalikult sarnased. Riikidel peavad olema ühised arusaamad ja taust, ma ei näeks mingit loogikat kui Holland teeks koostööd Hispaaniaga, sest kultuurid on väga erinevad. Kuid on loogiline kui hollandlased teevad koostööd sakslastega. Lisaks on selline koostöö väga efektiivne, sest pole vaja dubleerida varustust.*“

Willing)¹⁴. Kol Wied tõi aga välja asjaolu, et näiteks Põhjamaades ja Baltimaades pole nii tugevaid kaitsetööstuse huve ning selle tõttu oleks koostöö edukam ning koos saavutatakse kindlasti rohkem.

Lisaks töid eksperdid välja allolevad võimalikud koostöövaldkonnad:

- Katastroofide leevendamise võimekuse arendamine;
- Sõjaväepolitsei koostöö arendamine;
- Ühishanked ja ühised projektid;
- Informatsiooni tõhusam vahetamine;
- Hoiatussüsteemide väljaarendamine ning keskendumine tulevastele probleemidele;
- Varustusealne koostöö;
- Bilateraalne koostöö CSDP osana;
- Partnerluse arendamine kaitsekoostöös, näiteks partnerite harimine, treenimine, koostöö võimekuste arendamise osas, ühised väljaõpped, ühine varustus;
- Alalise EL-i jõu loomine.

Mitmed eksperdid olid arvamusel, et EL-i roll maailmas suureneb ning vajadus CSDP järele kasvab, kuid keeruline on ennustada kuhu suunas CSDP liigub, sest see sõltub paljuski praegusest julgeolekuolukorrast ja poliitilisest tahtest ning Ukraina kriisist. Kpt-ltn Bonn arvas, et CSDP tulevik sõltub suuresti mis saab Ukrainast ning kas NATO roll Euroopas kasvab või kahaneb. Ta lisas, et kui Venemaa jätkab oma praegust poliitikat, siis NATO roll Euroopas kasvab suuremaks, Ida-Euroopa riigid hakkavad rohkem keskenduma enesekaitsele ning EL-i roll jääb samasuguseks. Kuid kui USA hakkab keskenduma pigem Vaikse ookeani regioonile, siis EL-i roll muutub olulisemaks (kpt-ltn Bonn 2014). Teise hollandi eksperdi kol-ltn Veenhuijeni arvates sõltub CSDP roll tulevikus ka Aafrika operatsioonide õnnestumisest.

Läti ekspert oli seisukohal, et CSDP arengu suhtes on olulise tähtsusega küsimus, kas CSDP hakkab arenema läbi edukate juhtumite, mida hakkavad teised liikmesriigid jäljendama või see areneb aeglaselt ning erinevates suundades. Arengu sisukohalt on Läti eksperdi arvates vajalik ühiselt arendada mehhanisme ning kasutada koos kõiki riikide

¹⁴ Tahte koalitsioonis on grupp riike, kes on olnud koos operatsioonidel ning kellel on koostöö kogemus ning nad on seda ka deklareerinud, et pakuvad vägesid ja võimekusi (Eesti ekspert 2014).

kasutuses olevaid vahendeid ja võimeid. Tettweiler tõi välja, et tegelikult CSDP on võimeline rakenduma, kuid tulevikus võiks olla rohkem sõjalist integreeritust liikmesriikide vahel ning rohkem konsultatsioone. Kuid suur edasiminekuks on tema sõnul juba see, et liikmesriigid ei tegutse üksi, vaid arutavad välis- ja julgeolekualaseid teemasid teiste riikidega. Lisaks tõi ta välja, et 2013. aasta detsembri Ülemkogu järeldustes on tegelikult palju punkte, mis muudaksid CSDP paremaks. Nii Tettweiler kui ka Taani ekspert olid seisukohal, et CSDP arengu kohta käivaid arutelusid ja diskussioone on oluline pidevalt üleval hoida.

Üheks tähtsaks arenguvaldkonnaks pidasid eksperdid kaitsetööstuse tulevikku. Mõlemad Soome eksperdid olid seisukohal, et kaitsetööstuse valdkonnas oleks vaja protsesside harmoniseerimist ning iga riik ei peaks arendama enda kaitsetööstust, vaid tegema rohkem koostööd. Kerttunen pakkus välja lahenduse, et väiksemad kaitsetööstuse ettevõtted võiksid liituda suuremate ettevõtetega. Selle eeliseks oleks toodete harmoniseerimine ning samuti ei dubleeritaks enam uuringute ja arenduste jaoks kuluvat ressursi. Üheks näiteks on Soome ettevõtte, kes toodab soomustransportööre Pasisid, kuid EL-is on olemas veel vähemalt 18 ettevõtet, kes toodavad samasuguseid sõidukeid. Oluline on aga siinkohal, et ettevõtteid ei jääks liiga väheks ning arvestada tuleb sellega, et üheks suurimaks konkurendiks on tugev USA kaitsetööstus. Samas on küsimuseks alati see, milline riik oleks valmis loobuma enda kaitsetööstusest ning kuidas peaks harmoniseerimise protsess ette nägema. Mv-kpt Pallaspuu peab olulisemaks standardite loomist erinevates valdkondades, millega EDA ka tegeleb.

Üheks võimalikuks arengusuunaks pidas Taani ekspert Saksamaa algatust, mille eesmärgiks on partnerite, nagu näiteks Aafrika Liidu, tugevdamine. Ta oli seisukohal, et Aafrika Liit peaks olema ise võimeline tegelema Aafrika probleemidega ning EL saaks kindlasti kaasa aidata väljaõppe ja varustuse küsimustes (Taani ekspert 2014). Belgia ekspert kol Claeys pidas oluliseks muudatuseks aga hoopis seda, et EL peaks hakkama rahaliselt toetama sõjalisi operatsioone. Kui riigid osalevad sõjalistes operatsioonides, siis nad võiksid saada selle eest hüvitist (kol Claeys 2014). Eesti ekspert loodab aga, et institutsionaalselt areneb koostöö ning pareneb planeerimine ja operatsioonide juhtimine, sest nagu eelnevalt on ka välja toodud, CSDP-l on probleeme operatsioonide kiire käivitamisega ning seda on ka palju kritiseeritud. Mv-kpt Pallaspuu pidas oluliseks

rõhutada, et rohkem peaks arendama koostööd tsiviilse ja sõjalise poole vahel. Kol Bruneau ütles aga, et CSDP kontekstis on oluline adapteerida sõjalisi vahendeid vastavalt sellele, mis on EL-i kaitsestrateegias välja toodud olulised ohud ning üheks edasise arengu eelduseks on liikmesriikide mõistmine, et EL-i huvid on ka nende riiklikud huvid.

Kõige kriitilisem CSDP arengu suhtes oli Taani ekspert kol Wied. Ta oli arvamusel, et CSDP on vaja uuesti defineerida, sest idee ühisest julgeoleku kontseptsioonist 28 riigi vahel ning nende hulgas suured riigid nagu Prantsusmaa, Saksamaa ja Suurbritannia, ei ole teostatav. *„Kaitsevaldkonnas on meil NATO ning EL ja NATO võistlevad samade ressursside pärast ning neid kahte üleval pidada on väga kallis. Tulevikus võiks EL-il olla ainult tsiviilkontseptsioon, võiksime kõiki tsiviilküsimusi lahendada EL-is ja sõjalisi NATO-s,“* lisas ta.

2.3. Uuringust tulenevad järeldused ja ettepanekud

2.3.1. Uuringust tulenevad järeldused

Eelnevast tuleb esile, et kõige olulisemaks julgeolekupoliitika integratsiooni takistavaks teguriks on liikmesriikide erinevad rahvuslikud huvid, sealhulgas erinevad hoiakud ja ühise ohutunnetuse puudumine, mis viitab sellele, et CSDP integratsiooni peamine takistus on viimase valitsustevaheline iseloom. Ekspertintervjuudest tulenev argumentatsioon viitab sellele, et riiklike huvidega kaubeldakse rahvusvahelisel areenil ning kauplemise tulemusena sõlmitakse kokkuleppeid, mis rahuldavad osapooli, nagu on välja toodud ka peatükis 1.2.2 liberaalse valitsustevahelise teooria raamistikus. Riikide eesmärgiks on enda riiklike huvide läbisurumine ning poliitika elluviimine. Erinevad rahvuslikud huvid tõusevad esile ka põhjendustes, miks liikmesriigid panusavad CSDP-sse.

Erinevate huvide ja ohutunnetuste tuttu on keeruline jõuda välis- ja julgeolekupoliitikas ühistele arvamustele ja seisukohtadele ning selle tõttu ka kiiresti reageerida. Aeglane ja keeruline otsustusprotsess ei võimalda CSDP vahendeid rakendada nii kiiresti kui vajalik. Kuna eksperdid näevad peamiseks takistavateks teguriteks valitsustevahelisi komponente, siis soovivad nad anda rohkem otsustusõigust rahvusülesele tasandile EL-i institutsioonidele, mis viitab sellele, et eksperdid sooviksid näha CSDP-s rohkem

neofunktsionalismi elemente. Samal ajal CSDP valitsustevaheline iseloom annab riikidele võimaluse oma huvidega rahvusvahelisel areenil kaubelda ning läbi selle rakendada oma mõjujõudu ja mõjutada otsuseid. CSDP abil saavad liikmesriigid võimaluse kas otseselt või kaudselt oma huvide ja poliitikate realiseerimiseks ning osalemaks läbi debati Euroopa julgeolekupoliitika raamistikus. Eelpool nimetatud aspektid on olulised just väikeriikidele, sest läbi CSDP nad saavad osaleda CSDP poliitika kujundamises, teha enda hää l kuuldavaks ning olla suurematele riikidele usaldusväärne liitlane. Novaky mudelist ei tule selgelt välja valitsustevaheline iseloom, kuid samas mõjutavate faktoritena on ta mudelis välja toodud ohutunnetuse ja poliitilise tahte olemasolu.

Peamisteks integratsiooni võimaldavateks teguriteks pidasid eksperdid konstruktivistlikku lähenemist toetavaid ühiselt konstrueeritud väärtuselisi faktoreid. Riikide jaoks on olulised moraalsed ja eetilised küsimused, humanitaarsus ja inimõiguste kaitse, lisaks missioonitunne ning argument „teeme head“. Seega CSDP tsiviilne ehk nõ pehmem pool ning võimalus läbi viia tsiviilmissioone on olulisteks CSDP-d toetavateks teguriteks. Riike motiveerib CSDP puhul ka asjaolu, et CSDP annab võimaluse tugevdada EL-i poliitilist rolli maailmas tagamaks stabiilset ja tugevat EL-i. Samuti toob Novaky oma mudelis välja konstruktivistlikke väärtuselisi ja mittemateriaalseid faktoreid nagu solidaarsus ning sihtriigist saadud eelnev kogemus, mille tulemusena konstrueeritakse ühised väärtused ja eelistused.

Küsimuses, kas riikides toimub operatsioonides ja missioonides osalemise otsustamine *case by case* või planeeritult, langesid ekspertide seisukohad suuresti kahte leeri. Oluline on välja tuua, et suures osas toimub siiski otsustamine *case by case* ning puudub pikema ajalisem planeerimise ja ressursside jagamise plaan. Põhjendused, miks otsustamine toimub *case by case* on erinevad, kuid see näitab seda, et kas ei suudeta kriise piisavalt efektiivselt ette ennustada ning selle tõttu pole vajalik pikema aegseid plaane koostada või riigid ei seosta oma huve kriisi parameetritega nt regiooniga, kriisi iseloomuga, kriisi mõjudega, kriisis osalevate pooltega jms ning selle tõttu otsustatakse osalemine juhtum juhtumi haaval. Samal ajal võib strateegiate puudumine ka väljendada riigi leigust CSDP suhtes või püütakse ennast mitte siduda dokumentidega ning jätta endale tegutsemisvabadus vastavalt huvidele ja kriisidele. Ühiste strateegiate, plaanide ja

visiooni puudumist ning julgeolekuidentiteedi killustatust võib pidada takistavaks konstruktivistlikku lähenemise teguriteks, see tingib CSDP toimimise juhuslikult ning sõltuvuse üksikute liikmesriikide huvidest. Novaky näiteks ei too juhuslikkuse tegurit oma mudelis üldse välja.

NATO ja CSDP koosmõju on oluline vaadata erinevatest aspektidest. Kui vaadata poliitilisest aspektist, on nad konkureerivad, sest riigid peavad otsustama kumba panustada või kumma operatsioonis osaleda. Seega poliitilisel tasemel tõstatub küsimus, kas riigile on kasulikum panustada CSDP-sse või NATO-sse ning mis oleks strateegiliselt õigem, sest tihti pole korraga võimalik mõlemasse panustada. Samas saab ka öelda, et kuna CSDP-l ja NATO-l on erinev spekter, siis nad täiendavad üksteist, sest NATO viib läbi sõjalisi missioone ja keskendub sõjalisele koostööle ning CSDP tegevus on peamiselt suunatud tsiviilmissioonidele ja tsiviilvaldkonna koostööle ning tsiviilvaldkonna elementide integreerimisele sõjalistes operatsioonides. Eksperdid tõid esile olulise CSDP toimimise tegurina koostöö ja dubleerimise vältimise NATO-ga. NATO-ga dubleerimise vältimisel on tähtsal kohal CSDP ja NATO omavaheline koostöö ja koordinatsioon.

Lahingugrupid on loodud kõikide liikmesriikide soovil ning praegusel kontseptsioonil on nii plusse kui miinuseid. Lahingugruppide rakendamine sõltub liikmesriikide poliitilistest huvidest ning selle tõttu on valitsustevahelise lähenemise kohaselt CSDP üheks takistavaks asjaolu, et neid pole siiani rakendatud. Lahingugrupid võimaldavad liikmesriikidel teha sõjalist koostööd ning vahetada kogemusi, kuid kuna neid pole rakendatud, siis paratamatult on tõstatunud nii EL-i kui ka liikmesriikide tasemel küsimus nende vajalikkuse kohta. Lahenduseks pidas osa eksperte kontseptsiooni või siis finantseerimissüsteemi muutmist. Siiani pole poliitilisel tasandil selles kokku lepitud, kuid debatid sellel teemal käivad. Kui võtta arvesse praegust julgeolekupoliitilist olukorda, siis tõenäoliselt neid ära ei kaotata, kuid vajadus on nende rakendamise järele sõjalises tegevuses. Kui neid on rakendatud, siis saab teha järeldusi, kas nad suudavad oma eesmärgi täita või mitte.

Integratsiooni edasises süvenemises julgeolekupoliitika valdkonnas ja neofunktsionalistliku ülekandeeffekti võimalikkuses olid eksperdid eri meelt. Kuid siiski üheks sõjalise koostöö suunaks CSDP raamistikus võiks olla koostöö süvenemine

väiksemates poliitiliselt ja kultuuriliselt sarnastes riikide liitudes. Alustalaks on asjaolu, et riikidel on ühised ohutunnetused ning üksteise mõistmine. Tulevikus on näha kriisikollete kasvu maailmas ning vajadust integreeritud sõjaliste operatsioonide ja tsiviilmissioonide järele. Enamik eksperte olid seisukohal, et CSDP kontseptsiooni muutmiseks vajadus puudub, kuid seda on vaja täiendada ning ellu viia. CSDP tegevusi analüüsides ei peaks ainult vaatama mitu operatsiooni või missiooni on läbi viidud, vaid oluline on süveneda nende sisusse ning tuleviku arenguid silmas pidades oleks vaja analüüsida miks midagi ja kuidas on siiani tehtud ning kuidas saaks tulevikus paremini. Integratsiooni ja koostöö süvenemine EL-i julgeolekupoliitikas sõltub suurel määral Ukraina kriisist ning NATO ja USA sõjalisest rollist Euroopas.

Intervjuude analüüsist tuleneb, et eksperdid ei toonud välja suurte ja väikeste liikmesriikide erinevusi CSDP-sse panustamise motiivides, mida enne uuringu läbiviimist võis eeldada. Uuringust tuleb välja, et väikeriike eristab suurriikidest asjaolu, et neil on vähem ressursse panustada ning nende üheks motivaatoriks on võimalus osaleda debatis ja otsuseid mõjutada. Lisaks mängib väikeriikide puhul rolli ka võimalus läbi CSDP olla suurematele riikidele meele järgi. Soome riigi toetust CSDP poliitikale ja edasisele arengule seletab kindlasti asjaolu, et nad ei kuulu NATO-sse ning näevad EL-i kui enda üht peamistest julgeolekutagatistest. Lisaks Taani riigi tugevat toetusest tsiviilvaldkonna koostööle tingib kindlasti asjaolu, et neil on CSDP-st opt-out ning sõjalistes küsimustes neil puudub otsustusõigus ja CSDP operatsioonides nad ei osale.

Tulenevalt ekspertintervjuude analüüsist ja järeldustest on koostatud allolev tabel 2, mis sisaldab töös käsitletud kolme integratsiooniteooriat ning ekspertide poolt välja toodud karakteristikuid.

Tabel 2. Teooriate ja karakteristikute seosed

| | Võimaldavad karakteristikud | Takistavad karakteristikud |
|-----------------------------------|---|---|
| Valitsustevaheline teooria | <ul style="list-style-type: none"> • Kauplemine rahvusvahelisel areenil • Mõjujõu rakendamine ja otsuste mõjutamine • Huvide realiseerimine läbi CSDP • Ühise huvisfääri kaitsmine • Koostöö ja dubleerimise vältimine NATO-ga | <ul style="list-style-type: none"> • Liikmesriikide erinevad huvid ja hoiakud • Ühise ohutunnetuse puudumine • Aeglane ja keeruline otsustusprotsess |
| Neofunktsionalism | <ul style="list-style-type: none"> • Integratsiooni süvenemine • Probleemide lahendamine kohapeal • Rahvusülene tasand | <ul style="list-style-type: none"> • Ressursside vähesus (finantsilised ja inimressursid) |
| Konstruktivism | <ul style="list-style-type: none"> • Ühised väärtused (moraal ja eetika, humanitaarsus, inimõiguste kaitse) • Missioonitunne („teeme head“) • Rahu saavutamine • Solidaarsus • Stabiilne ja tugev EL • EL-i poliitilise rolli tugevdamine • Usaldusväärne liitlane | <ul style="list-style-type: none"> • Strateegilise visiooni puudumine • Ühise julgeolekuidentiteedi killustatus |

Novaky koostatud mudelis ja käesoleva uuringu tulemusena koostatud tabelist võib leida nii sarnasusi kui ka erisusi. Novaky on mudelis mitmel tasandil välja toonud nii finantsilise kui inimressurssi olulisuse. Ressursside puudus on kajastatud ka tabelis 2 CSDP-d takistava faktorina. Ohutunnetus ja solidaarsus on teguritena märgitud mõlemas, kuid Novaky mudelis välja toodud regionaalsed faktorid nagu sihtriigi keel ja eelnev kogemus sihtriigist, avaliku tasandi faktorid nagu avalik arvamus ja konflikti nähtavus pole välja toodud tabelis 2, kuid neid tegureid tõid mõned eksperdid välja intervjuude käigus, aga nendest eraldi kategooriaid ei loodud. Suhted NATO ja USA-ga ning nende koosmõju CSDP-ga on kajastatud mõlemas tabelis. Samuti ka Novaky mudeli tegur nagu surve teistelt EL-i liikmesriikidelt ühtib intervjuu analüüsis välja toodud liikmesriikide sooviga olla teistele liikmesriikidele meele järgi. Novaky mudeli tegurid nagu

majanduslikud ja poliitilised suhted sihtriigiga pole tabelis 2 eraldi karakteristikutena välja toodud, kuid need liigituvad liikmesriikide huvide kategooriasse, sest liikmesriigil tekib huvi sihtriigi vastu, kui neil on sihtriigiga majanduslikud ja poliitilised suhted. Antud uuringu kontekstis saab näite tuua Prantsusmaa kohta, kellel on endistes koloniaalriikides nii majanduslikud kui ka poliitilised huvid.

Novaky mudeli tegurid nagu ÜRO mandaat, toetus CSDP-le, poliitiline tahe ning parlamendi toetus pole eraldi karakteristikuna välja toodud tabelis 2. Uuringu tulemusena koostatud tabelis on mitmeid karakteristikuid, mida pole Novaky mudelis. Peamiselt kõiki võimaldavaid karakteristikuid, peale solidaarsuse ja koostöö NATO-ga, ei ole Novaky välja toonud. Käesolevas uuringus ekspertide poolt enim mainitud karakter nagu liikmesriikide huvid ja hoiakud, polnud välja toodud Novaky mudelis. Lisaks ka takistavad faktorid nagu julgeolekudentiteedi killustatus ja strateegilise visiooni puudumine pole Novaky mudelis kajastatud. Seega kattuvad mitmed Novaky mudelis toodud faktorid käesolevas töös välja toodud karakteristikute ja tulemustega, kuid enamik tabelis 2 välja toodud ning ekspertide poolt oluliseks peetud tegurid puuduvad Novaky mudelis. Sellel on ka mitmeid põhjuseid, esiteks on uuritavate riikide valim erinev, teiseks on käesoleva töö spekter laiem ning kolmandaks kasutab Novaky oma mudeli koostamiseks teisi uuringuid, kuid käesoleva töö analüüsi aluseks on läbi viidud ekspertinervjuud ning andmed on kogutud otse allikast.

2.3.2. Ettepanekud CSDP tulemuslikumaks toimimiseks

1. CSDP raamistikus sõjalise koostöö arendamine väiksemates poliitiliselt ja kultuuriliselt sarnastes riikide liitudes. Sõjalise koostöö puhul on olulised ühised nägemused julgeolekuohtudes ning ühised arusaamad. Väiksemates riikide liitudes sõjalise koostöö headeks näideteks on Põhjamaade ja Balti riikide kaitsekoostöö ning raamriikide kontseptsioon. Sõjaline koostöö väiksemates gruppides annab efekti, kui koostööga minnakse sügavuti ning see toob pooltele kasu.
2. Otsustusprotsessi tõhustamiseks delegeerida osa otsuste tegemise õigusi EL-i institutsioonidele, näiteks EL-i välisteenistusele, mis aitaks vähendada valitsustevahelisust ning võimaldaks muuta otsustusprotsessi kiiremaks, mis on kriisireguleerimise puhul väga oluline.

3. Lahingugruppide kasutamise võimalikkus peaks olema paindlikum, näiteks võiks saada kasutada lahingugruppi käimasolevates operatsioonides, neid võiks saada ühendada suuremateks brigaadi suurusteks lahingugruppideks, nende rakendamise otsustusprotsessi võiks olla kaasatud ka Euroopa Liit ning looma peaks kulude jaotamise mehhanismi, mis võtaks kogu kulude kandmise kohustuse ära lahingugrupi juhtriigilt.
4. CSDP edukuse võti on ühisopereerimises, seda on vaja rakendada, sest läbi ühise opereerimise selguvad ühised huvid ja kinnistub ühine arusaam. Seega tuleb rakendada vähemalt ühte lahingugruppi operatsioonil EL-i huvisfääris. Võimalikud rakendamise kohad oleksid operatsioonid Aafrikas (EL-i lõunariikide huvisfääris) ja Balkanil (nt Kosovo, mis on Kesk-Euroopa huvisfäär). Samuti oleks mõeldav lahingugruppide rakendamine Afganistani väljaõppe- ning toetusmissioonil (*Resolute Support mission*).
5. Pehmema lahendina võiks kaaluda näiteks Põhjala lahingugrupi dislotseerumise Balti riikidesse tulenevalt praegusest poliitilisest kontekstist. Lisaks võiks Lõuna- ja Põhja-Euroopat käsitleda eraldi, efekti võiks anda kui lahingugrupid ära jagada põhja ja lõuna vahel, sest põhja ja lõuna huvid ja ohutunnetused on erinevad.
6. Kuna lahingugruppide rakendamine nõuab militaarset kompetentsi, on vajalik EL-i alalise ümberpaigutatava operatsioonide peakorteriloomine, milleks tänases kontekstis võiks sobida Saksamaal Ulmis paiknev *Field Headquarters* (valmiduaste on 5 tööpäeva). Alalise ümberpaigutatava operatsioonide peakorteriloomise eesmärk oleks operatsioonide juhtimine. Seega on sobiv element olemas ning selle tuleks ära siduda CSDP-ga. Lahingugrupid oleks allutatud alalisele peakorterile ning kui valitsusjuhid otsustavad, et seda lahingugruppi kasutatakse teatud operatsioonis või kriisikolde, siis antakse alalisele peakorterile ülesanne neid rakendada, samal ajal neil peab olema vaba voli neid rakendada.
7. Kuna integratsiooni üheks takistavaks faktoriks on ressursside puudus, siis oluline on ühtlustada liikmesriikide varustust ja väljaõpet selleks, et liikmesriikidel oleks võimalus operatsioonides üksteist välja vahetada, ilma, et oleks vaja transportida ja välja vahetada kasutuses olevat varustust. Selline lahendus vähendaks liikmesriikide operatsioonidel osalemise kulutusi.

8. Kaaluda CSDP operatsioonide ja missioonide osalemise fondi kasutuselevõtmist, kuhu panustaks ka EL ning kust finantseeritakse teatud operatsioonis ja missioonis osalemise kulud.
9. Liikmesriikide vahel kokku leppida ühistes visioonides ja ohtudes ning meetmetes, mida arendada nii EL-is, NATO-s ja liikmesriikides. Kaaluda EL-i julgeolekustrateegia kaasajastamist ning muutmist pidevalt täiendatavaks dokumendiks vastavalt muutuvale julgeolekuolukorrale ja vajadustele.

KOKKUVÕTE

Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsioon sai alguse juba 1940ndatel, kuid selle areng on olnud liikmesriikide erinevate huvide ja eesmärkide tõttu vaevuline. CSDP on olnud oluline osa Euroopa liidu ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast alates 1999. aastal toimunud Helsingi ülemkogust. 2013. aasta Ülemkogu järeldustes on taas riigijuhid rõhutanud CSDP olulisust ning välja toonud: „*Tõhus ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika aitab tugevdada Euroopa kodanike julgeolekut ning annab panuse rahu ja stabiilsuse tagamiseks meie naabruses ja laiemas maailmas*“. Arvestades praegust muutuvat julgeolekuolukorda ning julgeolekuohte, on oluline CSDP kiire ja tõhus rakendamine.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada peamised Euroopa Liidu julgeolekuintegratsiooni võimaldajad ja takistajad CSDP-s osalevate riikide näitel ning rakenduslike ettepanekute tegemine EL-i julgeolekupoliitika eesmärgipäraseks toimimiseks. Eesmärgi saavutamiseks anti ülevaade EL-i julgeolekupoliitika arengust, käsitleti EL-i julgeolekupoliitika integratsiooni teoreetilisi lähtekohti, analüüsiti CSDP vajalikkuse põhjuseid ning liikmesriikide CSDP-sse panustamise motiive. Töö tulemuseks oli peamiste CSDP julgeolekuintegratsiooni võimaldajate ja takistajate väljaselgitamine ning võimalike arengusuundade formuleerimine CSDP tõhususe parandamiseks.

CSDP integratsiooni võimaldavad ja takistavad mitmed erinevad tegurid. Uuringust tuleneb, et EL-i julgeolekupoliitika integratsiooni peamiseks takistavaks teguriks on liikmesriikide erinevad huvid, sh erinevad hoiakud ja ühise ohutunnetuse puudumine, mis viitab CSDP valitsustevahelisele iseloomule. Samas, CSDP valitsustevaheline iseloom annab liikmesriikidele võimaluse oma huvidega rahvusvahelisel areenil kaubelda ning läbi selle rakendada oma mõjujõudu. Lisaks on CSDP liikmesriikidele üks vahend oma huvide ja poliitikate realiseerimiseks ning osalemaks läbi debati Euroopa julgeolekupoliitika raamistikus.

Valitsustevahelise iseloomu tõttu on liikmesriikidel keeruline jõuda ühistele seisukohtadele ning selle tõttu ka kiiresti reageerida. Aeglane ja keeruline otsustusprotsess ei võimalda CSDP vahendeid rakendada nii kiiresti kui vajalik. Otsustusprotsessi kiirendamiseks ning CSDP tulemuslikumalt rakendamiseks tehakse

uuringus ettepanek anda rohkem otsustusõigust rahvusülesele tasandile EL-i institutsioonidele. Antud soovitus viitab vajadusele neofunktsionalismi elementide tugevamale esindatusele CSDP-s. Lisaks tasuks CSDP raamistikus kaaluda sõjalise koostöö arendamist väiksemates poliitiliselt ja kultuuriliselt sarnastes riikide liitudes, kus on riikidel sarnased nägemused julgeolekuohtudele ning ühised arusaamad. Sõjaline koostöö väiksemates gruppides annab efekti kui koostööga minnakse sügavuti ning see toob pooltele kasu.

CSDP integratsiooni soodustavad konstruktivistlikku lähenemist toetavad ühiselt konstrueeritud väärtuselised faktorid nagu moraal, eetika, missioonitunne, solidaarsus, argument „teeme head“, humanitaarsus, rahu saavutamise soov jt. Motiveeriv faktor on ka asjaolu, et CSDP annab võimaluse tugevdada EL-i poliitilist rolli maailmas tagamaks stabiilset ja tugevat EL-i. Samal ajal ühiste strateegiate, plaanide ja visiooni puudumist ning julgeolekuidentiteedi killustatust võib pidada takistavateks konstruktivistliku lähenemise teguriteks, see tingib CSDP toimimise juhuslikult ning sõltuvuse üksikute liikmesriikide huvidest. Ühise julgeolekuidentiteedi killustatuse tõttu peaksid liikmesriigid kokku leppima ühistes visioonides ning ohtudes ja kaasajastama julgeolekustrateegiat. CSDP ei tohiks sõltuda üksikute riikide huvist, vaid peaks väljendama kõikide liikmesriikide ühishuve ja eesmäärke.

Uuringust tuleneb, et CSDP tuleviku perspektiivis on olulisteks teguriteks koostöö tõhustamine ning dubleerimise vältimine NATO-ga ning lahingugruppide rakendamine. CSDP edukuse võti on ühisopereerimises, sest läbi ühisopereerimise selguvad ühised huvid ja kinnistub ühine arusaam. Seega on vajalik rakendada vähemalt ühte lahingugruppi operatsioonil EL-i huvifääris. Samas peaks ka lahingugruppide kasutamine olema paindlikum. Lahingugruppide rakendamine nõuab militaarset kompetentsi ja selle tõttu oleks vajalik luua EL-i alaline operatsioonide ümberpaigutamise peakorter.

CSDP arengu üheks takistajaks on ka ressursside vähesus, selle tõttu on oluline ühtlustada liikmesriikide varustust ja väljaõpet. CSDP edasist arengut mõjutavad ka Ukraina kriis ja USA sõjaline roll Euroopas ning ka asjaolu, et maailmas kriisikollete arv suureneb ning vajadus sõjalise ja tsiviilse kriisireguleerimise järele kasvab. Nii Euroopa Liidu kui liikmesriikide tasandil käib pidev debatt CSDP tuleviku üle, arutletakse

lahingugruppide vajalikkuse ning rakendamise võimalikkuse üle. Debatt CSDP tuleviku üle on tõusnud jällegi päevakorda Junckeri Euroopa ühisarmee ideega, kuid liikmesriikide erinevate huvide tõttu on see leidnud vähe kandepinda. Siiski on vajalik, et liikmesriigid ja EL lepivad kokku ühises visioonis ja CSDP tulevikus.

Käesoleva töö tulemustest lähtuvalt oleks edasisteks võimalikeks CSDP alasteks uurimustöödeks temaatika lahingugruppide rakendamise kohta, analüüsides lahingugruppide kontseptsiooni muutmise vajalikkust ning liikmesriikide soovi seda realiseerida. Lisaks tasuks uurida CSDP raamistikus sõjalise koostöö võimalikkust ja liikmesriikide huve koostööd süvendada väiksemates poliitiliselt ja kultuuriliselt sarnastes riikides. Lissaboni lepinguga on loodud võimalus CSDP raamistikus alaliseks struktureeritud koostööks, kuid kuna see pole siiani realiseerinud, siis peaks uurima, mis võiksid olla selle põhjused. Koostöö süvendamine väiksemates liitudes tõstatab ka küsimuse nõ mitmekiiruselise julgeoleku valdkonna võimaliku arengu ning küsimuse kas selline areng oleks liikmesriikide ja EL-i huvides. Lisaks oleks üheks potentsiaalseks uurimisvaldkonnaks läbi viia sarnane uuring teiste liikmesriikide esindajatega, kes polnud siia uuringusse kaasatud ning teha järeldusi ja võrrelda tulemusi antud uuringuga. Uurida tasuks ka Eesti poliitilist sihipärasust CSDP realiseerimisel, kuna Eesti välispoliitilisel maastikul on seoste reeglipärasus raskesti tuvastatav. Eriti kontekstis, kus uues sõlmitud koalitsioonilepingus ei pöörata CSDP-le praktiliselt üldse tähelepanu, rõhutatakse vaid osalust Põhjala lahingugrupis.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adler, E. (1997). Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics, *European Journal of International Relations*, 3 (3), pp. 319-363, SAGE Publications.

Andréani, G., Bertram, C., Grant, C. (2001). Europe's Military Revolution. London: Centre for European Reform.

Angelet, B., Vrailas I. (2008). European Defence in the Wake of the Lisbon Treaty, Egmont Paper 21, Academia Press for Egmont – The Royal Institute for International Relations, <http://aei.pitt.edu/8969/1/ep.21.pdf>, (07.04.2015).

Bickerton, C. J., Irondelle, B., Menon, A. (2011). Security Co-operation beyond the Nation-State: The EU's Common Security and Defence Policy, *Journal of Common Market Studies*, 49 (1), pp. 1-21.

Creswell, J. W. (2003). Research Design: qualitative, quantitative, and mixed method approaches. Thousand Oaks: Sage Publications.

Draft Treaty – Fouchet Plan I (1961). Draft Treaty on European Political Union (Fouchet Plan I), Bonn, http://www.cvce.eu/en/obj/draft_treaty_fouchet_plan_i_2_november_1961-en-485fa02e-f21e-4e4d-9665-92f0820a0c22.html, (26.03.2015).

European Council (1999a). Presidency Conclusions of the European Council, Köln, 3-4. juuni.

European Council (1999b). Presidency Conclusions of the European Council, Helsingi, 10-11. detsember.

Euroopa julgeolekustrateegia (2003). Turvaline Euroopa paremas maailmas, Euroopa Liidu Nõukogu, <http://www.eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/european-security-strategy/>, (26.03.2015).

Euroopa Liidu Nõukogu (2004). Headline Goal 2010, 17-18. juuni 2004, <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, (07.04.2015).

Euroopa Liidu välisestus (2015). Euroopa Liidu ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP), http://eeas.europa.eu/cfsp/index_et.htm, (16.01.2015).

Euroopa Liidu välisestus (2015). ÜJKPst – Berliin- pluss-kokkulepe, http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm, (11.10.2015).

European Parliament (2006). The European Security and Defence Policy: from the Helsinki Headline Goal to the EU Battlegroups, Directorate General for External Policies of the Union Directorate B, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede030909note_esdp/_sede030909noteesdp_en.pdf, (07.04.2015).

Euroopa Ülemkogu (2013). Euroopa Ülemkogu 19-20. detsember 2013 - Järeldused, Brüssel, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/ET/ec/140266.pdf, (08.04.2015).

Finke, D. (2009). Challenges to intergovernmentalism: An empirical analysis of EU treaty negotiations since Maastricht, *West European Politics*, 32 (3), pp. 466-495.

Flick, U. (2011). *Introducing Research Methodology, A Beginner's Guide to Doing a Research Project*, London: SAGE Publications Ltd.

Franchino, F. (2012). Challenges to liberal intergovernmentalism, *European Union Politics*, 14 (2), pp. 324-336.

Joint Declaration Issued at the British-French Summit (1998). Saint-Malo, France, 3-4. Detsember, EU Institute for Security Studies, 2000.

Haas, E. B. (1961). International Integration: The European and the Universal Process, *International Organization*, 15 (3), pp. 366-392.

Haas, E. B. (2004). *The Uniting of Europe – Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, University of Notre Dame Press, Indiana.

Hoffmann, S. (1964). The European Process at Atlantic Crosspurposes, *Journal of Common Market Studies*, 3 (2), pp. 85-101.

Howorth, J. (2007). Security and Defence Policy in the European Union, Palgrave Macmillan.

Helwig, N., Stross, S. (2011). The setup of the European External Action Service Inexplicable by grand theories of European integration? Conference Paper, The EU as a global player, Madrid, 7-8. aprill.

Kaitseministeerium (2013). Balti riigid ostavad üheskoos laskemoona, <http://www.kmin.ee/et/balti-riigid-ostavad-uheskoos-laskemoona>, (29.01.2015).

Koutrakos, P. (2013). The EU Common Security and Defence Policy, Oxford Scholarship Online.

Litting B. (2009). Interviewing the Elite – Interviewing Experts: In There a Difference? - Bogner, A., Litting B., Menz W. (ed). Interviewing Experts, Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 89-113.

Mahoney, C. (1997). Common Qualitative Techniques, User-Friendly Handbook for Mixed Method Evaluations, Division of Research, Evaluation and Communication for the National Science Foundation, nr. NSF97-153, pp. 3-19.

Mason, J. (1996). Qualitative Researching, London: SAGE Publications.

Merlingen, M. (2012). EU Security Policy. What It Is, How It Works, Why It Matters, London: Lyanne Rienner Publishers, Inc.

Mitrany, D. (1948). The Functional Approach to World Organization, *International Affairs*, 24 (3), pp. 350-363.

Moravcsik, A. (1993). Preference and Power in the European Community: a Liberal Intergovernmentalist Approach, *Journal of Common Market Studies*, 31 (4), pp. 473-528.

Moravcsik, A. (1998). The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht, New York: Cornell University Press.

Moravcsik, A., Schimmelfennig, F. (2009). Liberal Intergovernmentalism. – Wiener, A., Diez, T (ed). European integration Theory, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press, pp. 67-87.

Niemann, A., Schmitter, P. C. (2009). Neofunctionalism. - Wiener, A., Diez, T. (ed). European Integration Theory, Oxford: Oxford University Press, pp. 45-66.

Novaky, N. I. (2011). Burden-Sharing in CSDP Military Operations: A Theoretical Analysis, Working Paper Series, Working paper No. 2011-01, Jean Monnet Centre of Excellence in European Law and Governance, King's College London,
<http://www.kcl.ac.uk/innovation/groups/jmce/working-papers/WorkingPaperNo2011-01.docx>, (07.04.2015).

Rehrl, J., Weisserth H. B. (2010). Handbook on CSDP. The Common Security and Defence Policy of the European Union, Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria,
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/csdp_handbook_web.pdf,
(07.04.2015).

Rosamond, B. (2000). Theories of European Integration, Basingstoke: Macmillan Press Ltd.

Sandholtz, W., Sweet, S. (1998). European Integration and Supranational Governance, Oxford Scholarship Online.

Silvet, M. (2011). Kaua tehtud, kaunikene, *Diplomaatia*, nr 89.
<http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kaua-tehtud-kaunikene/>, (29.01.2015).

Slapin, J. B. (2008). Bargaining power at Europe's intergovernmental conferences: Testing institutional and intergovernmental theories, *International Organizations*, 62 (1), pp. 633-622.

Swanborn, P. G. (2010). Case Study Research, What, Why and How? London: SAGE Publications.

The Guardian (2015). Jean-Claude Juncker calls for EU army,
<http://www.theguardian.com/world/2015/mar/08/jean-claude-juncker-calls-for-eu-army-european-commission-military>, (25.03.2015).

Thomas, G. (2011). How to do your Case Study, A Guide for Students and Researchers, London: SAGE Publications.

Tralla, J. (2015). "Välisilm": Junckeri Euroopa armee idee pole hetkel reaalne, Saatesari: Välisilm, <http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/valisilm/videod/894a4f30-51de-4916-b62e-9cd64873edcd>, (25.03.2015).

Tranholm-Mikkelsen, J. (1991). Neo-functionalism: Obstinate or Obsolete? A Reappraisal in the Light of the New Dynamism of the EC, *Millennium- Journal of International Studies*, 20 (1), pp. 1-22.

Tupay, J. (2011). CSDP After Lisbon: Comprehensive Security for Small States? Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus.

Official Journal of the European Community (1992). Treaty on European Union (Maastricht Treaty), Luxemburg: Publication Office of the European Community.

O'Neill, M. (1996). The Politics of European Integration: A Reader, London: Routledge.

Veebel, V., Riim, T. (2004). Eesti julgeolekupspektiivid Euroopa Liidu julgeoleku- ja kaitsepoliitika valguses, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledži toimetised nr. 22.

Veebel, V., Kulu, L., Traguth, T., Hüttemann B. (2009). ELi ajalooline kujunemine ja euroopastumise teooria, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž.

Välisministeerium (2015). Euroopa Liidu ühine välis- ja julgeolekupoliitika, <http://vm.ee/et/euroopa-liidu-uhine-valis-ja-julgeolekupoliitika>, (25.03.2015).

Western European Union (1992). Petersberg Declaration, Western European Union Council of Ministers, Bonn, 19. juuni, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>, (08.04.2015).

Western European Union (1999). Luxembourg Declaration, Luxemburg, 22-23. november, <http://www.weu.int/documents/991122luxen.pdf>, (08.04.2015).

Wincott, D. (1995). Institutional Interaction and European Integration: Towards an Everyday Critique of Liberal Intergovernmentalism, *Journal of Common Market Studies*, 33 (4).

Winter, A., Anderson, D. A. (2011). Implications of the Lisbon Treaty on the European Union's Common Security Defence Policy and the Emerging Strategic Partnership Between NATO and the EU, *Strategic Insights*, 10 (3), pp. 67-81.

Wolf, P. (1973). International Organization and Attitude Change: A Re-examination of the Functionalist Approach, *International Organization*, 27 (3), pp. 347–371.

Yin, R. K. (2009). Case Study Research, Design and Methods, Fourth Edition, SAGE Publications, Applies Social Research Methods Series, vol 5.

Intervjuud

Kol Ažubalis, G. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis. Autori valduses.

Kol Wied, A. Q. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis. Autori valduses.

Kol Claeys, F. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis, Autori valduses.

Kol Bruneau J. E. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Potsdamis. Autori valduses.

Kol Nojmiller, T. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis. Autori valduses.

Mv-kpt Pallaspuro, J. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis. Autori valduses.

Kol-ltn Bonn, M. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliinis. Autori valduses.

Kol-ltn Veenhujzen, H. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Potsdamis. Autori valduses.

Kerttunen, M. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 08.2014 Tartu. Autori valduses.

- Olsen, K., B. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliin. Autori valduses.
- Tettweiler, F. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 05.2014 Berliin. Autori valduses.
- Toom, T. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 08.2014 Tallinn. Autori valduses.
- Läti ekspert. (2014). Intervjuu autori poolt läbi viidud 08.2014 Tallinn. Autori valduses.

Niklas I. Novaky raamistik

| Reasons for Contributing to CSDP Military Operations | |
|--|---|
| <i>Positive Reasons</i> | <i>Negative Reasons</i> |
| <p>Furthering national interests:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Increasing general standing in the EU/world • Legitimising engagement in former colonies <p>Furthering collective European interests:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stabilizing the European periphery • Protecting European trade • Overcoming intra-European conflicts • Constructing the EU as a capable actor in security and defence policy <p>Furthering cosmopolitan interests:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protecting human rights | <p>Direct pressure:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pressure from fellow EU member states <p>Indirect pressure:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subjective fear of being left outside an EU core if one does not contribute |

| Reasons for Not Contributing to CSDP Military Operations | |
|---|--|
| <i>Resource Constraints</i> | <i>Political Constraints</i> |
| <p>Lack of deployable resources</p> <p>Military overstretch</p> | <p>Lack of political will</p> <p>Domestic pressure against out-of-area deployments</p> <p>Self/third-party-inflicted exclusion</p> <p>Prioritisation of NATO/US-led operations</p> |

| Independent Variables Affecting Burden-Sharing | | |
|---|---|--|
| | <i>Material</i> | <i>Immaterial</i> |
| <i>Endogenous</i> | <p>Economic resources:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Size of defence budget • Size of defence expenditure <p>Military resources:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Number of deployable forces • Professional forces/conscription • Existing deployments | <p>Public-level:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Public opinion • Visibility of conflict (“CNN effect”) <p>Government-level:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Threat perception • Parliamentary approval • Political will • Support for CFSP/CSDP • Solidarity towards other EU states |
| <i>Exogenous</i> | <p>Resources required for operation:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profile of operations • Intensity of conflict <p>Relations with target:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Economic relations | <p>Regional-level:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Language of target country • Previous experience from target region <p>International-level:</p> <ul style="list-style-type: none"> • UN mandate • Political relations with target • Relations with NATO/US • Pressure from other EU Member States |

Intervjueeritud ekspertide tabel

| Nimi | Ametikoht | Riik | Intervjuu toimumise aeg ja koht |
|--|---|-------------|---------------------------------|
| Taavi Toom | Eesti Vabariigi välisministeerium | Eesti | august 2014, Tallinn |
| - | - | Läti | august 2014, telefon |
| Kolonel (kol) Gintaras Ažubalis | Leedu kaitseatašee, Leedu Vabariigi suursaatkond Berliinis | Leedu | mai 2014, Berliin |
| D.Soc.Sc LTC (ret.)Mika Kerttunen | Teadusuuringute direktor, Küberpoliitika Instituut | Soome | august 2014, Tartu |
| Mereväekapten (mv-kpt) Juha Pallaspuuro | Soome kaitseatašee, Soome suursaatkond Berliinis | Soome | mai 2014, Berliin |
| Kolonelleitnant (kol-ltn) Martin Bonn | Hollandi vahetusohvitser Saksamaa Liitvabariigi kaitseministeeriumis | Holland | mai 2014, Berliin |
| Kolonelleitnant (kol-ltn) Hans Veenhuijzen | Hollandi vahetusohvitser Bundeswehri operatiivstaabis | Holland | mai 2014, Potsdam |
| Kolonel (kol) Steffen Qvist Wied | Taani kaitseatašee, Taani kuningriigi suursaatkond Berliinis | Taani | mai 2014, Berliin |
| Kim B. Olsen | Euroopa ja välispoliitika poliitikanõunik, Taani kuningriigi suursaatkond Berliinis | Taani | mai 2014, Berliin |
| Kolonel (kol) Frank Claeys | Belgia kaitseatašee, Belgia kuningriigi suursaatkond Berliinis | Belgia | mai 2014, Berliin |
| Falk Tettweiler | CSDP osakonna lauaülem, Saksamaa Liitvabariigi kaitseministeerium | Saksamaa | mai 2014, Berliin |
| Kolonel (kol) Jean Emmanuel Bruneau | Prantsusmaa sideohvitser Bundeswehri operatiivstaabis | Prantsusmaa | mai 2014, Potsdam |
| Kolonel (kol) Thomas Nojmiller | Poola kaitseatašee, Poola Vabariigi suursaatkond Berliinis | Poola | mai 2014, Berliin |

Poolstruktureeritud ekspertintervjuu küsimused

Üldine sissejuhatus

- Mis on Teie ametikoht ning millised on Teie peamised tööülesanded?
- Kuidas olete tööalaselt kokku puutunud Euroopa Liidu ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitikaga ning CSDP operatsioonidega?
- Teie üldhinnang Euroopa Liidu kaitsevõimele ja kaitsealasele koostööle (põhilised saavutused, kitsaskohad, arenguperspektiivid)?

I teema blokk: Euroopa Liidu ühise kaitse- ja julgeolekupoliitika vajalikkus ning mitmetasandiline koordineerimine:

1. Mida hõlmab endas EL-i ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (CSDP)? Teie arvates kõige olulisemad Euroopa kaitsevõime parendamise võimalused?
 - 1.1. Miks on Euroopa Liidule CSDP vajalik?
 - 1.2. Miks on Teie koduriigile CSDP vajalik?
2. Milline on CSDP vahekord NATO-ga?
 - (a) EL vaates
 - (b) teie koduriigi vaates, seejuures
 - 2.1. kas CSDP ja NATO on n-ö konkureerivad projektid, eraldiseisvad teemad või kas ja kuidas oleks neid võimalik teineteist toetavana paralleelselt arendada?
3. Milline on lahingugruppide roll ja tulevik CSDP edasises arengus? Veelgi, mis oleks muud eelistatavad koostöövormid?
4. Kas esineb erinevusi/sarnasusi EL-i liikmesriikide hoiakutel CSDP-sse ja kuidas see väljendub? Kas näete ka põrkuvaid huve? Milliseid?
5. Kuidas liikmesriigid panustavad CSDP-sse? seejuures
 - (a) Teie koduriik spetsiifilisemalt
 - (b) Liikmesriigid koostöös EL tasandi eesmärke täites
6. Millises otsustusprotsessi faasis ja kuidas saavad liikmesriigid olla Teie hinnangul oma huvide esindamisel (kõige) edukamad, seejuures
 - (a) EL riigid üldiselt
 - (b) Teie koduriik spetsiifilisemalt?
 - (c) Millised on Teie hinnangul peamised osalusmotivatsioonid ja edutegurid?

7. Kas Teie hinnangul Teil on või on olnud mõju mõnes otsuste tegemise faasis (kas liikmesriigi tasandil või Euroopa Liidu tasandil)? Kui ei, siis kellel on Teie hinnangul mõju otsustusprotsessi?

II teema blokk: Operatsioonidel osalemine ja selle probleematika

7. Miks EL liikmesriigid osalevad CSDP operatsioonides?
Milline on seejuures,
 - 7.1. EL suurte liikmesriikide motivatsioon; kas siin on ka nendevahelisi sarnasusi-erisusi? Miks?
 - 7.2. EL väikeste liikmesriikide motivatsioon; kas siin on ka nendevahelisi sarnasusi-erisusi? Miks?
 - 7.3. Teie koduriigi motivatsioon spetsiifilisemalt?
 - 7.4. Kas Teie koduriik on soovinud osaleda teistel operatsioonidel, kuid see ei ole materialiseerunud (miks)?
8. Millised on põhjendused, miks liikmesriik ei panusta CSDP operatsioonidesse?
 - (a) EL-i tasandil
 - (b) Teie koduriigi tasandil
9. Kuidas need põhjendused (punktis 7) aitavad ellu viia/viivad ellu välis- ja julgeolekupoliitikaid (kaitsepoliitikaid)
 - (a) EL-i tasandil?
 - (b) liikmesriigi tasandil?
 - (c) Teie koduriigi tasandil spetsiifilisemalt?
 - 11.1. Kuidas Teie koduriik viib ellu enda välis- ja julgeolekupoliitikat (kaitsepoliitikat) NATO operatsioonides osalemise kaudu? kuidas nähakse seejuures CSDP rolli?
10. Millele tuginedes otsustatakse Teie koduriigis millistesse CSDP operatsioonidesse panustatakse ja millistesse mitte?
 - 10.1. Kas seejuures on erinevusi tsiviil- ja militaaroperatsioonidesse panustamise otsustamiste juures? Kui on erinevusi, siis mis on selle peamised põhjused?

III teema blokk: Kokkuvõte ja tulevikuvaade

11. Millised on Teie meelest võimalikud CSDP arengud?
 - (a) EL liikmesriikide vaates
 - (b) ELi tasandi arenguvaates

Muud Teie jaoks olulised aspektid, mida soovite lisaks eelnevale rõhutada/ välja tuua.

Semi-structured questions for the expert interviews

General introduction

- Who do you work as and what are your main tasks at work?
- Have you worked with the EU Common Security and Defence Policy and with the operations the EU security and defence policy entails?
- What is your general opinion on EU security and defence ability? How would you rate the general cooperation in the EU security and defence policy (main achievements, weak areas for development, and possible perspectives for growth?)

I block: Necessity of the Common European Union Common Defence and Security Policy and its multi-level coordination:

1. What does the Common European Security and Defence Policy entail? And what do you believe are the main areas of growth where this policy could be developed further?
 - 1.1. Why the European Union needs the Common Security and Defence Policy (CSDP)?
 - 1.2. Why does your country need the Common Security and Defence Policy?
2. How does the CSDP relate to NATO?
 - (a) EU perspective
 - (b) Your country's perspective,
 - 2.1. Furthermore, could the CSDP and NATO be considered as competing projects, separate topics, or whether, and if possible, could the cooperation between the two be developed further?
3. What could be the role and future of the Battle Groups in the development of the CSDP? Furthermore, what other forms of cooperation would be preferred or more effective?
4. What do you think, in terms of CSDP, are there any differences or similarities in the attitudes of the EU Member states and if so, how? Can you see any conflicts of interest? What exactly?
5. How EU member states contribute to CSDP?
 - (a) Your country?
 - (b) EU member states together by fulfilling EU goals?
6. In which decision making stage and in which manner could the member states most efficiently represent their own interests?
 - (d) EU states generally?
 - (e) Your country?

(f) In your opinion what could be the main motivation and success factors?

7. In your opinion, do you have or have had influence on any stage of decision making (on your country level, EU level)? If no, then who do you think have influence on the decision making process?

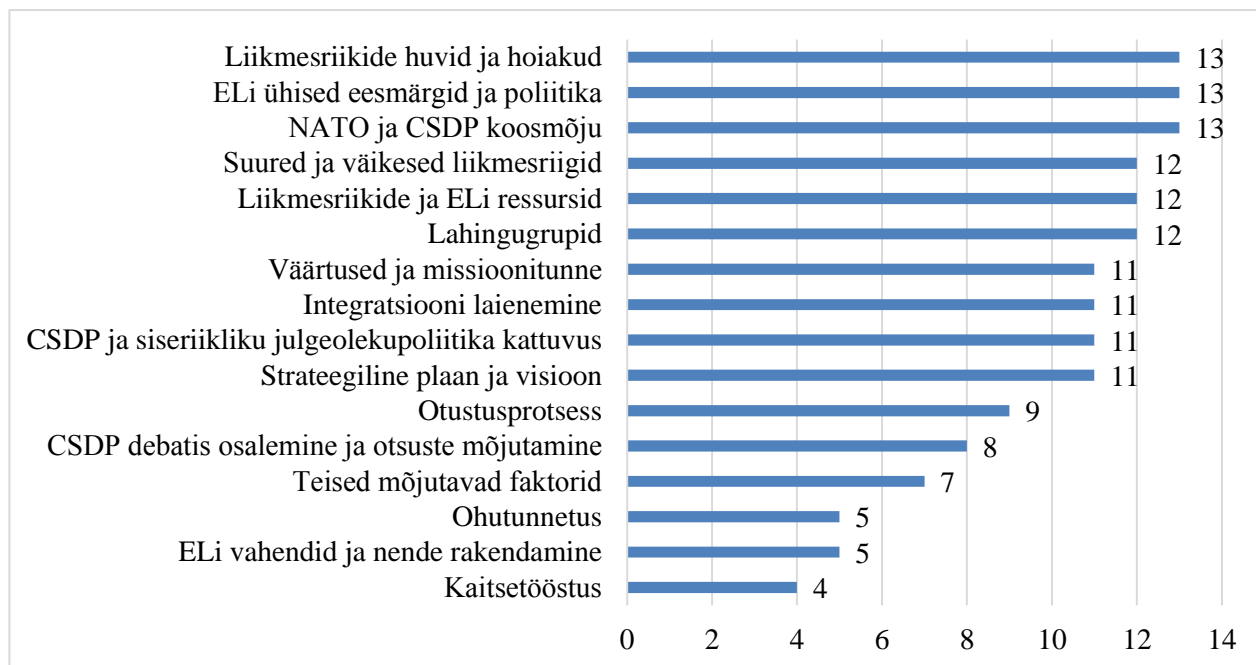
II block: Participating in operations and its problems

8. On which grounds do EU member states participate in CSDP operations? And what is:
- 8.1. The motivation of the bigger states of the EU, and to what extent are the underlying reasons similar or different country to country?
 - 8.2. The motivation of the smaller states of the EU, and to what extent are the underlying reasons similar or different country to country?
 - 8.3. The motivation of your country (reasons)?
 - 8.4. Has your country wanted to participate in any mission/operation but it has not succeeded to participate? Why?
9. What are the (main) reasons for member states for not contributing to CSDP operations?
- (a) EU level
 - (b) Your country level
10. How do these reasons/arguments (in section 9) help to implement/carry out foreign- and defence policies?
- (a) At the member states level?
 - (b) At EU level?
 - (c) At your country level?
- 10.1. To what extent does your country implement its foreign and defence policy by contributing to NATO operations? How could be therefore seen CSDP role?
11. How the decision in your country is reached whether or not to participate in CSDP operations?
- 11.1. Are there differences in the decision-making in regards to civil and military operations? If differences then main reasons.

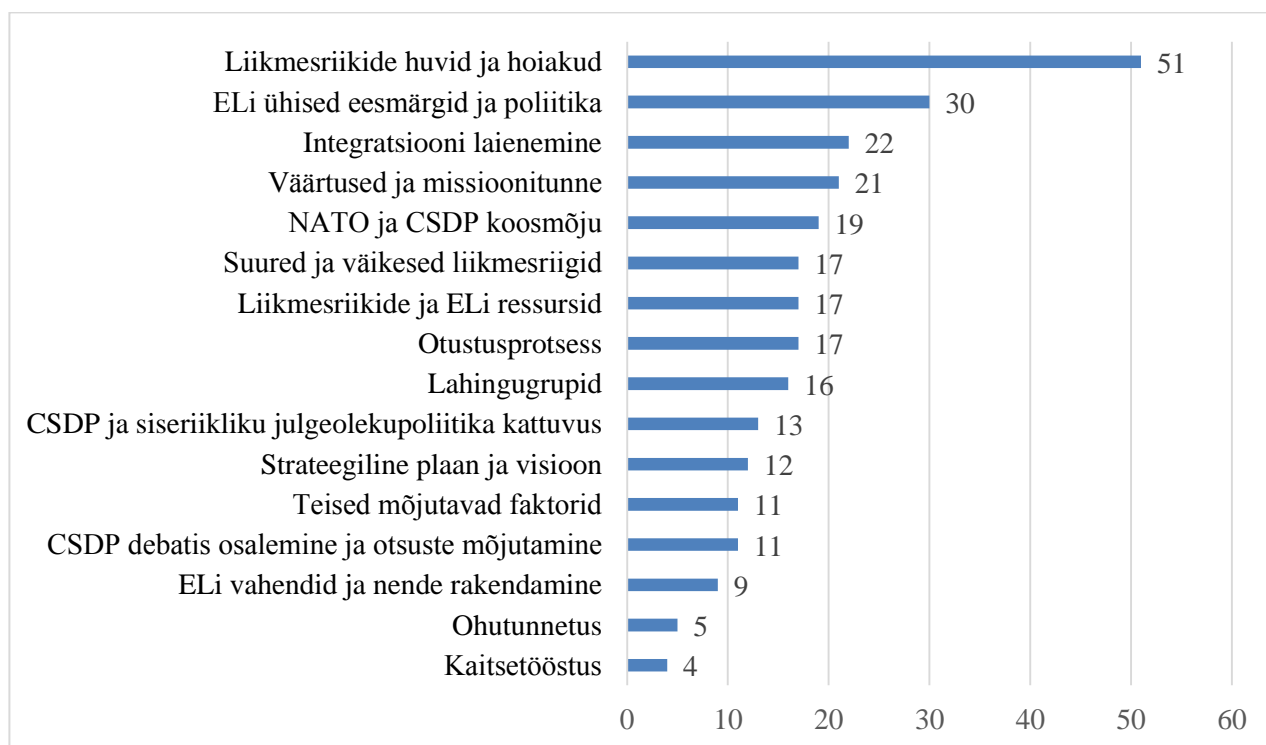
III block: Conclusion and future prospect

12. In your opinion what would be possible CSDP future developments?
- (a) EU member states prospective
 - (b) EU prospective
- Other important aspects concerning the topic that you would like to voice or bring up?

Ekspertintervjuude tulemuste karakteristikud



Joonis 1. Kategooriat käsitleanud ekspertide arv



Joonis 2. Kategooriat käsitleanud ekspertide viitamiste arv

THE INTEGRATION OF COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY (CSDP) OF THE EUROPEAN UNION WITHIN THE COUNTRIES FOLLOWING DEFENCE AND SECURITY POLICY

Liis Kuusk

SUMMARY

Security topics and questions are important to all sovereign states and its citizens. European security situation has changed in last years, events in Ukraine, terror attack in Paris, activity of ISIS, the increasing flow of refugees, cyber-attacks are few examples. Security topics have become part of everyday policy discussions. Also Jean-Claude Juncker call for EU army has raised questions about need to change the concept of CSDP and discussions about the role of NATO in EU. In the context of the EU army the different standpoints of member states have appeared.

To face and to prevent security threats, it is important that CSDP is functioning to the best of its abilities and if necessary, respond immediately. CSDP can function only by voluntary sharing capabilities of member states. Therefore important factors are political will and common vision on security threats. In practice has shown that member states cannot act as fast as needed and thus CSDP will not work efficiently. It is important to ask what are the factors that are disabling the functions of CSDP and what are the factors that enable it.

The aim of this thesis is to identify main factors that enable and disable the European Union security integration, therefore to examine the factors that help and restrain the security integration and considering there factors how the union security integration could function. The outcome of this thesis is to identify the main factors that enable and disable the European Union security integration and to present practical recommendations for improving the European Union security integration. The European Union Security and Defence Policy (CSDP) is used as an example.

The following research questions have been stated to achieve the aim of this thesis:

- What have been the main basic features of CSDP integration and what theories explain EU security integration?
- What are the factors of necessity of the CSDP from the perspective of EU and the member states, including what are the motives of the member states to contribute to CSDP?
- What are the main factors that enable and disable the CSDP integration and how considering those factors the security policy could function?

The theoretical standpoints used in this thesis are neofunctionalism, liberal intergovernmentalism and constructivism. Also Niklas I. Novaky integrative model is explained and used, because it consists previously mentioned integration theories and the integrative model is being used for research design. To achieve the aim of this thesis qualitative approach is being used. The research topic is explained by case study where CSDP is used as a case. Semi-structured expert interviews are used as data collection method. During the research, 13 expert interviews were carried out with one Estonian and 12 foreign experts.

The thesis is organized as follows. Chapter 1 gives an overview of the history of the CSDP and explains the integration theories used in this thesis, it also gives an overview of the integrative model created by Niklas I Novaky. Chapter 2 describes the methodology employed and analyses the results of the expert interviews. Also conclusions and recommendations are presented in Chapter 2.

Various factors enable and disable the integration of CSDP. According to the research results, the main actors that disable the EU security integration are different interests of the member states, including different attitudes and lack of common security threat. That refers to the characters of liberal intergovernmentalism. At the same time, the characters of intergovernmentalism, enable the member states to bargain on the international arena with their interests and through the bargaining and negotiations improve their influence. Also CSDP gives member states opportunity to realize their policies and interests through CSDP. Therefore the common decisions are difficult to reach and the

deployment of CSDP is slow. To increase the decision-making process the thesis recommends delegating more decision to the EU institutions. To overcome the disabling factors of different interests and lack of common security threat, the thesis recommends to improve the security cooperation in smaller politically and culturally similar alliances.

The main enabling factor of the EU security integration is mutually constructed common values, as moral, ethics, sense of mission, solidarity, humanitarian purposes ect. At the same time, according to the constructive approach, the disabling factor is the lack of strategic vision, which leads to random activities within CSDP. As the common security identity is fragmented, the member states should agree on the common visions and security threats. Also the EU security strategy needs to be updated. CSDP should not be influenced by individual member states and should represent the common interests and goals of all member states.

In the future the cooperation between CSDP and NATO should continue, to prevent the duplication. Also Battle Groups should be deployed, because the key of the success is in joint operations. If the Battle Groups are deployed, they need military competence and therefore Field Headquarter should be created. The future of CSDP is influenced by different factors, but the crises in Ukraine and the role of US in Europe probably influences it the most. The need for CSDP is increasing because there are more and more crises in the world and the need for civil and military crises management is increasing.

There is high potential for further research on this subject as security remains one of the most important topics of EU and member states. In addition to this research, the question of Battle Groups shall be researched, whether the concept of Battle Groups shall be changed and what could be possibilities to deploy Battle Groups. Also the topic about security cooperation in smaller alliances could be in depth researched, because it raises a question of possibility of two-speed security integration in EU and would it be in the interest of member states. The similar research could be carried out with experts from different countries, which will enable to compare results. In addition to this, future research might also focus on exploring Estonian policy within the CSPD as it is difficult to discover regularities on the international political arena.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

Liis Kuusk (isikukood: 48701190223)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Euroopa Liidu julgeolekupoliitika integratsioon ühises julgeoleku- ja kaitsepoliitikas osalevate riikide näitel“

mille juhendajateks on Ramon Loik ja Mihkel Solvak

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus,
